

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Att växa upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar

En kvalitativ studie ur ett vuxet barnperspektiv

**Författare: Erika Carlsson
Matilda Karlsson**

Kandidatuppsats
VT 2018
Handledare: Maria Bangura Arvidsson

Abstract

Authors: Erika Carlsson and Matilda Karlsson

Title: Growing up with intellectual disabled parents – a qualitative study from an adult child perspective

Supervisor: Maria Bangura Arvidsson

Assessor: Niklas Westberg

Based on self-perceived stories described in literature and documentary films, this study aims at analyzing how individuals, from an attachment theory perspective, feel that have been affected by growing up in a family in which one or both parents have an intellectual disability. Since the purpose of the study was to understand a context rather than explain and generalize it, a qualitative document study was chosen as method. The documents used in this study are an autobiography, a narrative article and two documentaries containing three individuals stories, all of which portray experiences of an upbringing with intellectually disabled parents. The findings showed that a majority of the individuals gave a rather negative description of their childhood. The individuals described childhood experiences such as sexual abuse, physical abuse, mental abuse or neglect, where many of these often occurred together. Several individuals reported that they as children took an extensive responsibility at home and cared for their parents as well as for themselves. The findings also showed several factors in the individuals' childhood that may have had a negative impact on their attachment. Two individuals believed that the social support that has affected their upbringing was that they were placed in foster care. For several others, experiences of a support family have had a positive impact on their childhood. Moreover, we have been able to interpret that most of the individuals have experienced a lack of social support and that in some cases the family's network has been of great importance.

Key words: intellectual disability, parent, children, attachment, social support

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till Maria Bangura Arvidsson för ett ytterst värdefullt handledarskap. Tack för gott stöd och för att du uppmuntrat och väglett oss genom hela arbetet. Din konstruktiva kritik har bidragit till att vår text har utvecklats till det bättre. Vi är även mycket tacksamma för dina lugnande ord när det har känts överväldigande.

Lund i maj 2018

Erika Carlsson och Matilda Karlsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställningar.....	3
1.4 Begreppsförklaringar.....	3
1.4.1 Intellectuell funktionsnedsättning.....	3
1.4.2 Förälder/Föräldrar.....	4
1.4.3 Omsorgssvikt.....	4
2. Kunskapsläget	4
2.1 Barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar.....	5
2.2 Barn som omsorgsgivare.....	6
2.3 Omsorgssvikt.....	7
2.4 Skam och identitet.....	9
2.5 Anknytning hos barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar.....	10
2.6 Stödinsatser	11
3. Teori	12
3.1 Anknytningsteorin	12
3.2 Att knyta an	13
3.3 Olika anknytningsmönster.....	15
4. Metod	17
4.1 Metodologiska överväganden	17
4.2 Forskningsproceduren.....	18
4.2.1 Urval.....	18
4.2.2 Tillvägagångssätt.....	19
4.2.3 Arbetsfördelning.....	20
4.3 Tillförlitlighet.....	20
4.3.1 Reliabilitet	21
4.3.2 Validitet	21
4.3.3 Förförståelse.....	22
4.4 Etiska överväganden	22
5. Resultat och analys	23
5.1 Empiriöversikt.....	24
5.2 Barn som omsorgsgivare.....	25
5.3 Omsorgssvikt.....	27
5.3.1 Fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt vanvård	27
5.3.2 Att kunna se och möta sitt barns behov.....	31
5.4 Skam och identitet.....	33
5.5 Tillgång till stöd.....	34
6. Sammanfattande slutdiskussion	39
Referenser	41
Bilaga: "Intervjuguide"	45

1. Inledning

Under socionomutbildningens verksamhetsförlagda termin kom en av författarna till denna studie i kontakt med en familj där en av föräldrarna hade en intellektuell funktionsnedsättning. Därigenom fick hon på nära håll erfara en del av den problematik som kan uppstå till följd av föräldrarnas funktionsnedsättning. Efter reflektion med studiens andra författare kring denna erfarenhet väcktes ett intresse hos oss båda för gruppen föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning. Vid senare sökning efter tillgänglig kunskap om denna grupp uppdagades det att forskning om barnens syn på och erfarenheter av att ha vuxit upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning är mycket begränsad (Granqvist, 2013; Perkins et al., 2002; Socialstyrelsen, 2005; 2007). Med grund i ovanstående anser vi det viktigt att lyfta och betona värdet i barnens egna upplevelser av sin uppväxt.

1.1 Problemformulering

I statliga utredningar har det tidigare angetts att cirka 300–400 barn i Sverige växer upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning (Gustavson, 2008). Detta är dock en felaktig uppfattning enligt Gustavson, professor emeritus vid Uppsala universitet, som hänvisar till en kartläggning vid Regionförbundets forsknings- och utvecklingsavdelning i Uppsala och menar utifrån denna att det rör sig om cirka 23 000 barn. Eftersom det tidigare antagits att förekomsten av barn som växer upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar varit låg så har det definierats som ett litet samhällsproblem. Den nya kunskap som framkommit om gruppens omfattning innebär ett ökat behov av mer information om och uppmärksamhet mot denna stora grupp med särskilda behov (ibid.).

Alexanderson, Fernqvist och Näsman (2015) betonar att barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar länge har beaktats som en riskgrupp. Bland dessa barn finns en tydlig överrepresentation av psykisk ohälsa och många av dem uppvisar förseningar i utvecklingen (Granqvist, 2013). Föräldrarnas intellektuella begränsningar har dessutom länge erkänts som en riskfaktor för att barnet ska utsättas för försummelse och misshandel (Perkins et al., 2002). Trots detta är dessa barn och deras syn på sina föräldrar ett område som studerats i mindre utsträckning (Perkins et al., 2002; Granqvist, 2013). Majoriteten av de fåtal studier med fokus på barn till intellektuellt

funktionsnedsatta föräldrar har inriktat sig på den kognitiva, beteendemässiga och språkliga utvecklingen hos spädbarn och unga barn medan det saknas information om äldre barns uppfattningar och beskrivningar av en uppväxt med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar (Socialstyrelsen, 2005; 2007).

Socialstyrelsen (2005) betonar att det som förälder är viktigt att besitta förmågan att på ett känslomässigt plan engagera sig i sitt barn, att kunna se barnet och samtidigt ha realistiska förväntningar och empati för vad barnet klarar av. Föräldrars förmåga att fysiskt och känslomässigt tillgodose sina barns behov och möjliggöra en trygg miljö är grunden för barns anknytning (Socialstyrelsen, 2007). Barn som har en trygg anknytning till en eller flera omvårdnadspersoner har enligt anknytningsteorin en ökad möjlighet att senare i livet klara påfrestningar bättre och utveckla positiva relationer till andra (ibid.). Även om Weiber (2015) poängterar att forskning om barns anknytning till dennes intellektuellt funktionsnedsatta förälder är mycket begränsad så lyfter Allmänna barnhuset (2007) fram intellektuell funktionsnedsättning hos en eller båda föräldrarna som en faktor som likt våld eller missbruk kan ha en negativ påverkan på ett barns anknytning och på samspelet mellan barn och förälder. Däremot poängterar Socialstyrelsen (2005) att det är av vikt att vara medveten om att situationen för barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar varierar då föräldrarna inte utgör en enhetlig grupp. Variation inom gruppen kan såväl bero på tillgången till stöd som förekomsten av problem (ibid.).

I arbetet med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar framför flera socialsekreterare känslor av oro kring beslut samt en osäkerhet och ambivalens (Socialstyrelsen, 2005). Att ta hänsyn till barnets rätt till en god uppväxt anses komma i konflikt med föräldrarnas självbestämmande och integritet. Samtidigt är kunskapen om föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning bristfällig bland de professionella. En möjlig konsekvens av detta kan bli att familjerna inte erbjuds lämpligt stöd och att insatserna inte anpassas till familjernas behov. Socialstyrelsen (ibid.) hänvisar till en studie om barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar som visat att flera av barnen ansåg att socialsekreterarna inte uppmärksammat deras levnadsomständigheter och att deras åsikter inte togs hänsyn till.

Med anledning av ovan nämnda faktorer upplever vi att det finns en kunskapslucka gällande individers upplevelser av att ha vuxit upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar, varför denna studie önskar belysa ämnet. För att skapa en förståelse för hur dessa individer kan ha påverkats av sin uppväxt genom syras studien av det anknytningsteoretiska perspektivet. Vi har även ur bedriven forskning kunnat utläsa en oro hos socialarbetare att fatta beslut som berör denna grupp klienter (Socialstyrelsen, 2005). Att inom socialt arbete erhålla kunskap om anknytningsteorin och människors känslomässiga utveckling möjliggör en förståelse för barns beteenden och utvecklingsmässiga behov, vilket i mötet med klienter kan vägleda socialarbetaren i dennes beslutsfattande (Howe, 1995).

1.2 Syfte

Med grund i självupplevda återberättelser beskrivna i litteratur och dokumentärfilm syftar denna studie till att ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv undersöka hur individer upplever sig ha påverkats av att växa upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning.

1.3 Frågeställningar

1. Hur beskriver individerna sin uppväxt och sina erfarenheter av att växa upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning?
2. På vilket sätt upplever individerna att deras uppväxt påverkats av stöd från samhället eller det sociala nätverket?

1.4 Begreppsförklaringar

1.4.1 Intellektuell funktionsnedsättning

Intellektuell funktionsnedsättning innebär en nedsättning i individens intelligens som ska ha fastställts före 18 års ålder och som innebär brister i minst två av individens teoretiska, praktiska och sociala färdigheter (Socialstyrelsen, 2007; Vårdguiden, 2016). En individs teoretiska färdigheter beskrivs som förmågan att läsa, räkna och skriva (Vårdguiden, 2016). Hur individen umgås med andra utgör dennes sociala färdigheter och de praktiska färdigheterna behandlar individens förmåga att äta, klä sig och tvätta sig. Diagnosen intellektuell funktionsnedsättning kan delas in i tre nivåer - lindrig, måttlig och svår (Vårdguiden, 2016).

1.4.2 Förälder/Föräldrar

I denna studie använder vi intellektuellt funktionsnedsatt/intellektuell funktionsnedsättning framför respektive bakom föräldrabegreppet för att beskriva vår målgrupps föräldrar. För att undvika onödig upprepning förekommer enbart begreppet förälder/föräldrar vid ett par tillfällen i texten och om inget annat då skrivs syftar detta på intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar.

1.4.3 Omsorgssvikt

Begreppet omsorgssvikt används genomgående i studiens olika delar och beskrivs enligt Socialstyrelsen (2014:33) som “[...] ett övergripande begrepp för när barns fysiska och/eller psykiska utveckling är i fara på grund av *föräldrarnas* bristande omsorgsförmåga”. Omsorgssvikt råder då föräldern sätter sina egna behov före barnets mest grundläggande behov och barnet är utsatt för omsorgssvikt oberoende av om föräldrarna agerar avsiktligt eller inte (Socialstyrelsen, 2014). När vi i vår studie använder begreppet omsorgssvikt talar vi om psykisk försummelse, psykiskt våld, kränkningar, bevittnat våld, fysisk vanvård, fysiskt våld och sexuella övergrepp. Omsorgssvikt som begrepp innefattar dock än fler faktorer än ovan uppräknade (Socialstyrelsen, 2014).

2. Kunskapsläget

I detta kapitel presenteras tidigare forskning av relevans för vår studie av barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar. Socialstyrelsen (2005; 2007) har presenterat två omfattande rapporter inom ämnet som fungerat som stöd i vår sökning efter tidigare kunskap. Vidare har vi använt oss av databasen LUBsearch för att finna mer aktuell forskning som gjorts efter att Socialstyrelsens (ibid.) rapporter publicerats. Med hjälp av Socialstyrelsens (ibid.) litteraturhänvisningar och sökningar via LUBsearch har flera relevanta studier inom problemområdet påträffats. Även mer generell forskning om hur barns anknytning påverkas av negativa erfarenheter under barndomen presenteras då vi uppfattat att specifik forskning om barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar är begränsat inom detta område. Några av de sökord vi använt i LUBsearch är; “Child*”, “CSA” (Child sexual abuse), “attachment”, “qualitative”, “intellectual disability”, “abuse” och “neglect”.

2.1 Barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar

En studie vi funnit med en liknande ingång som vår är Wotowicz-Ruszkowska & McConnells (2017) som undersökt vuxna individers erfarenheter av att ha vuxit upp med en intellektuellt funktionsnedsatt moder. I studiens resultat framkommer att majoriteten av barnen kände skam och förödmjukelse när de fick reda på att deras mödrar var annorlunda. Till följd av detta kände barnen ett behov av att se över sin egen identitet. Studien visade också att flera av barnen fick ta på sig ett stort ansvar som de inte kände sig redo för, både över hemmet och att finnas där emotionellt för sina föräldrar. Barnen som hade stöd från exempelvis morföräldrar eller andra vuxna i sin omgivning kände att deras roll som omsorgsgivare inte blev överväldigande, tack vare stödet från nätverket (ibid.).

Tymchuk (1992) utförde en studie med fokus på lämpligheten för intellektuellt funktionsnedsatta individer att vara föräldrar. Tymchuk (ibid.) framför att barnets försenade kognitiva utveckling har setts som den viktigaste konsekvensen av att ha vuxit upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar. Socialstyrelsen (2005) har sammanställt flera studier som, likt Tymchuks (1992), funnit att barn till föräldrar med en intellektuell funktionsnedsättning varit försenade i utvecklingen och att detta kan vara ett resultat av att föräldrarna är oförmögna att ge sitt barn tillräcklig stimulans. Att intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar är en märkbar riskfaktor för utvecklingen hos barnet konstateras även av Perkins et al. (2002) och Granqvist (2013). Viktigt är dock att klargöra att det inte med säkerhet går att fastställa att dessa riskfaktorer är en direkt påföljd av föräldrarnas intellektuella kapacitet eller om det är externa faktorer som utgör en framstående påverkan på föräldrarnas omsorg (Emerson & Brigham, 2014; Granqvist, 2013). Hindberg (2003) skriver att det normalbegåvade barnet förr eller senare växer om sin förälder och att detta i vissa fall kan ske redan i förskoleåldern. Att en förälder leker med sitt barn är generellt sett positivt men i de fall där föräldern blir en lekkamrat som fortsatt vill leka med leksakerna som barnet vill lämna leder det till upplösta generationsgränser och ombytta roller (ibid.).

Det har utöver ovan nämnda studier också bedrivits forskning på vilka hälsofrämjande faktorer som finns för barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar. De positivt påverkande faktorer som forskare funnit är om föräldern enbart hade ett barn och att relationen mellan föräldrarna var god (Tymchuk & Feldman, 1991). Även att

föräldrarna kunde samtycka till att ta emot stöd samt att familjens ekonomiska situation var tillräckligt stabil kunde utläsas som hälsofrämjande för barnet (ibid.).

2.2 Barn som omsorgsgivare

Föräldrafiering har tolkats som en störning i anknytningen och är den svenska benämningen för när barn inom den kultur de lever i tilldelas ansvar och roller som vanligtvis utförs av vuxna (Näsman et al., 2015). De barn och unga som tar på sig detta ansvar och som utövar regelbunden, omfattande eller betydande omsorg benämns som unga omsorgsgivare (Becker, 2015). Grunden för föräldrafiering är att barn tilldelas en föräldraroll, men begreppet inkluderar även tillfällen då barnen ges vuxenansvar för sig själv eller syskon (ibid.). Barnen kan ges ansvar för praktiska sysslor i hemmet likväl som för emotionell omsorg att trösta, ge bekräftelse eller att medla (Näsman et al., 2015). Att under barndomen vara delaktig i någon form av omsorg är en förutsättning för barns psykosociala utveckling, lärande och anknytning (Becker, 2015). Becker (ibid.) är däremot tydlig med att det finns en skillnad mellan unga som i sin roll som familjemedlem utför omsorg som en del av vardagslivet och unga omsorgsgivare som utför regelbunden, omfattande och betydande vård och omsorg. Becker (ibid.) nämner funktionsnedsatta föräldrar med ett begränsat stöd i sin föräldraroll som en av flera möjliga faktorer av betydelsen för graden av omsorg deras barn utövar. Funktionsnedsatta föräldrar med ett bristande stöd blir ofta tvungna att förlita sig på sina barn att utföra uppgifter de själva skulle föredra att utföra (ibid.)

Föräldrafiering kan vara destruktivt såväl som positivt utvecklande för de berörda barnen (Näsman et al., 2015). Vilka konsekvenserna blir beror på flera skilda faktorer som varaktigheten, omfattningen och sysslornas art. Att ta ansvar för och utföra praktiska sysslor anses mindre belastande än att utföra emotionell omsorg. Även kortare perioder av omsorg och ansvar anses mindre belastande än längre perioder. Sysslornas omfattning är belastande om barnen fysiskt eller emotionellt upplever det så och om de inte anser sig räkna till. Dessutom är det mer betungande om barnen har ansvar för sin egen omsorg. Skyddande faktorer är om barnen får egen omsorg, uppskattning och stöd. Ett gott självförtroende, minskad oro och kompetens att ge omsorg är några positiva konsekvenser av adekvat föräldrafiering. Konsekvenser av destruktiv föräldrafiering kan vara varierande sociala och psykiska problem på såväl kort som lång sikt. Barnens identitetsutveckling och självförtroende kan påverkas negativt liksom deras

skolprestationer och sociala liv (Näsman et al., 2015). Alexanderson, Fernqvist och Näsman (2015) presenterar en av få studier där barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar benämns som unga omsorgsgivare och som visade att barnens omsorg och ansvarstagande kunde utgöras av varierande former av känslomässigt ansvarstagande såväl som praktiska sysslor i hemmet. Resultaten av en annan studie som författarna (ibid.) presenterar visade att barn genom att betala in räkningar eller spara el kan ta ett ekonomiskt ansvar när föräldrarna har kognitiva svårigheter.

2.3 Omsorgssvikt

En förälders intellektuella begränsning har länge erkänts som en riskfaktor då barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar i högre grad än andra barn utsätts för försummelse, skador, misshandel och trauma (Perkins et al., 2002; Socialstyrelsen, 2005; Tymchuk, 1992; Wickström et al., 2017). När barnets intelligenskvot är högre än moderns ökar risken för att barnet faller offer för barnmisshandel (Perkins et al., 2002). Andra faktorer som påverkar i vilken utsträckning föräldern utsätter barnet för våld och försummelse är miljön runt familjen, hur föräldern själv vuxit upp, familjesammansättningen, nätverket, syskon och föreliggande stödinsatser (Tymchuk, 1992).

Barn som utsätts för omsorgssvikt tenderar att utveckla en otrygg ambivalent, otrygg undvikande eller desorganiserad anknytning (Socialstyrelsen, 2014). Att utsättas för omsorgssvikt under uppväxten utgör en stor risk för barnets anknytning och barnet riskerar att i värsta fall få permanenta brister i den sociala och känslomässiga utvecklingen (Broberg et al., 2008; Socialstyrelsen, 2014). Grunden för hur barnet förhåller sig i framtida relationer utgörs av barnets anknytningserfarenheter (Grip & Axberg, 2015). När barnet och föräldrarnas samspel hindras på grund av otrygghet, till exempel för att barnet upplever hot och våld mellan föräldrarna, kan barnets anknytning störas och barnets utveckling kan komma att påverkas negativt. Om barnet ser sin förälder utsättas för våld tar barnets tillit skada eftersom det är föräldern som ska skydda barnet från faror. Barnets tillit tar än mer skada om det är den ena föräldern som utsätter den andra för våld eftersom det gör det omöjligt för barnet att använda någon av föräldrarna som skydd. Barnet förlorar i det ögonblicket båda sina föräldrar då den ena är ett utsatt offer och den andra en hotfull angripare. Barnet riskerar i dessa fall att, ur

ett anknytningsteoretiskt perspektiv, bli skyddslöst och dubbelt känslomässigt övergivet (Grip & Axberg, 2015).

I vår sökning efter tidigare forskning har vi inte lyckats finna någon studie med fokus på förekomsten av sexuella övergrepp bland barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar. Däremot skriver Socialstyrelsen (2005) att både intellektuellt funktionsnedsatta barn och vuxna utsätts för sexuella övergrepp i större utsträckning än andra. Vidare presenterar Socialstyrelsen (ibid.) forskning som visade en förhöjd risk att mödrar som under sin barndom blivit utsatta för misshandel och övergrepp senare kan komma att upprepa detta beteende gentemot sina egna barn. Hindberg (2003) betonar att föräldrar inte enbart behöver skydda sina barn mot olycksfall och hälsorisker utan även mot våld och övergrepp. Risken för att ett barn ska utsättas för sexuella övergrepp ökar om barnets föräldrar är godtrogna och har svårt att bedöma människors avsikter och personligheter. För den intellektuellt funktionsnedsatta föräldern kan det vara svårt att avgöra när det är en sund relation byggd på ömsesidighet och när det handlar om utnyttjande. Detta gäller såväl föräldrarnas som barnets relationer (ibid.).

Meyer et al. (2017) tydliggör att konsekvenserna som kommer till följd av att en individ blivit utsatt för sexuella övergrepp under sin barndom ofta sträcker sig över hela individens livslängd. Många av de individer som under sin barndom blivit utsatta för sexuella övergrepp vittnar om psykiska komplikationer som följt dem in i vuxenlivet (ibid.). Whiffen, Judd & Aube (1999) skriver att det finns en stark koppling mellan att som barn utsättas för sexuella övergrepp och senare i livet drabbas av depression. Förutom depression är posttraumatiskt stressyndrom (PTSD), problem med självkänslan och ångest några vanligt förekommande konsekvenser som Aspelmeier, Elliott & Smith (2006) lyfter fram. Förutom de konsekvenser som nämnts ovan så tydliggör Whiffen, Judd & Aube (1999) att sexuella övergrepp under barndomen dessutom negativt påverkar kvaliteten på den vuxna individens intima förhållanden. De kvinnor som tidigare varit utsatta för sexuella övergrepp rapporteras ha svårt att skapa förtroendefulla intima förhållanden med män (ibid.). Dessa kvinnor kan känna sig obekväma med intimitet och kan frukta att vara oälskade eller att bli övergivna av sin partner eller familj (Meyer et al., 2017).

Labadie et al. (2018) konstaterar att sexuella övergrepp under barndomen utgör ett omfattande anknytningstrauma. Sexuella övergrepp under barndomen är ofta associerat med otrygga anknytningsmönster oavsett vem förövaren är, men skillnader kan uppstå i individens vuxna anknytningsbeteende beroende på om förövaren är någon inom familjen eller inte (Meyer et al., 2017). De kvinnor som under sin barndom blivit utsatta för sexuella övergrepp av en familjemedlem kan vara mer benägna att relatera till rädsla och otrygga anknytningsmönster jämfört med kvinnor som utsatts för övergrepp av någon utanför familjen (ibid.). Enligt Whiffen, Judd och Aube (1999) riskerar barn som blivit sexuellt utnyttjade av någon de litade på att utveckla negativa arbetsmodeller för både sig själva och andra. Barnen kan skapa en skamfylld bild av sig själva och uppfatta andra som fysiskt kränkande, opålitliga och oförmögna att besvara deras känslomässiga behov (ibid.).

2.4 Skam och identitet

Perkins et al. (2002) menar att individer med en funktionsnedsättning är en grupp som på grund av sina funktionsnedsättningar utsätts för stigmatisering och diskriminering. För barn är det särskilt de beteenden och egenskaper hos de egna föräldrarna som märkbart skiljer sig från andra som ofta leder till känslan av stigmatisering. Detta kan i sin tur leda till en rädsla hos barnet att föräldrarnas egenskaper ska ”smitta av sig” eller att andra ska associera eller uppfatta barnet likvärdigt med föräldrarnas stigmatiserade egenskaper. Barn till intellektuellt funktionsnedsatta mödrar kan dessutom uppleva stigmatisering av moderns tillstånd och om barnet själv är normalbegåvat kan denna vara särskilt tydlig. Förutom att barn kan uppleva sig stigmatiserade på grund av den stigmatisering de upplever av moderns tillstånd kan ytterligare en möjlig konsekvens bli att barnet upplever en minskad anknytning till modern. Perkins et al. (ibid.) menar däremot att deras forskning visat på att barnets uppfattning av moderns omsorgsstil kan ha en positiv inverkan på barnets anknytning. Forskarna fann att de barn som upplevde modern som annorlunda hade en sämre anknytning jämfört med de barn som inte uppfattade modern som annorlunda. De mödrar vars barn inte upplevde dem som annorlunda uppfattades i större utsträckning som omsorgsfulla vårdare och det var främst de yngre barnen som beskrev sina mödrar som omsorgsfulla vårdare och mindre annorlunda (Perkins et al., 2002).

Hindberg (2003) skriver att en försvårande omständighet i identitetsutvecklingen för äldre barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar kan vara att de skäms över sina föräldrar. Om det normalbegåvade barnet inte vill efterlikna eller kan se upp till sin förälder kan identifikationen med denne upplevas som skrämmande (ibid.).

2.5 Anknytning hos barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar

Det finns begränsade kunskaper om anknytning hos barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar (Granqvist, 2013; Weiber, 2015). Granqvist (2013) menar att det i den vetenskapliga litteraturen helt har saknats specifika kunskaper om barns anknytning till deras intellektuellt funktionsnedsatta förälder men att det trots allt finns en viss relevant kunskapsbas. Allmänna barnhuset (2007) lyfter fram intellektuell funktionsnedsättning hos en eller båda föräldrarna som en faktor som likt våld eller missbruk kan ha en negativ påverkan på ett barns anknytning och på samspelet mellan barn och förälder. Som förälder är det av vikt att ha förmågan att kunna samspela med och skapa en känslomässigt nära relation till sitt barn (Hindberg, 2003). Till följd av den intellektuella funktionsnedsättningen har föräldern svårt att sätta sig in i andras tankar, behov och känslor (Allmänna barnhuset, 2007; Hindberg, 2003). Eftersom det unga barnet uttrycker sig genom olika signaler och inte genom att använda ord blir det särskilt svårt för den intellektuellt funktionsnedsatta föräldern att förstå barnet då dess signaler måste tolkas (ibid.).

Granqvist et al. (2014) beskriver sin studie som den första vetenskapliga studien om barns anknytning till deras intellektuellt funktionsnedsatta mödrar. I studien jämfördes anknytningen hos barn till intellektuellt funktionsnedsatta mödrar med en grupp barn vars mödrar inte hade någon funktionsnedsättning. Hos de barn vars mödrar var intellektuellt funktionsnedsatta förekom en trygg anknytning i en tredjedel av fallen jämfört med i cirka hälften av fallen i jämförelsegruppen. Inom gruppen barn till intellektuellt funktionsnedsatta mödrar var det enbart en femtedel som huvudsakligen hade en desorganiserad anknytning och jämförelsen av anknytning mellan studiens två undersökningsgrupper visade statistiskt sett inte någon signifikant skillnad (ibid.).

2.6 Stödinsatser

Flera forskare har återkommande sett en överrepresentationen av barn till föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning bland socialtjänstens barnavårdsärenden och internationellt är dessa barn kraftigt överrepresenterade bland barn som blir omhändertagna (Alexanderson, Fernqvist & Näsman, 2015). Även om det kan utläsas att många barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar blir omhändertagna verkar socialsekreterare känna en betydande tveksamhet i arbetet med dessa föräldrar och deras barn (Andersson, 2015). I Anderssons (ibid.) undersökning framkom att socialsekreterare ansåg det vara betydligt svårare att möta föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning än exempelvis missbrukande föräldrar. Socialsekreterarna menade på att det var ångestskapande att förklara för de intellektuellt funktionsnedsatta föräldrarna varför barnen inte kan bo kvar hemma eller på vilket sätt barnen far illa. Detta eftersom föräldrarna gör så gott de kan och har problem som de inte själva råar för, trots att det för barnen inte är tillräckligt (ibid.). På grund av den kluvenhet och ambivalens socialsekreterare känner kan de i dessa ärenden komma att undvika att göra någonting alls (Hindberg, 2003).

Socialstyrelsen (2005) fastslår att ett lämpligt och anpassat stöd till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar ökar förutsättningarna för att de ska kunna ta hand om sina barn. En förutsättning för att individer med en intellektuell funktionsnedsättning ska kunna utveckla sina föräldraförmågor och överhuvudtaget fungera som föräldrar är att de är villiga att ta emot den hjälp som erbjuds (ibid.). Hindberg (2003) skriver att det är få intellektuellt funktionsnedsatta individer som har insikt om sin funktionsnedsättning, i huvudsak bland de som har barn. De föräldrar som inte anser sig ha en funktionsnedsättning anser sig således inte heller vara i behov av hjälp (ibid.).

Socialstyrelsen (2005) hänvisar till en studie om barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar som visade att flera av de unga medverkande ansåg att socialsekreterarna inte uppmärksammat deras levnadsomständigheter och inte tagit hänsyn till deras åsikter. De unga framförde att de önskat få veta varför de hade kontakt med socialtjänsten och varför insatser sattes in. Eftersom barnen inte fick information om att deras föräldrar var intellektuellt funktionsnedsatta och vad det innebär så mystifierades föräldrarna och barnen hade svårt att förstå sin tillvaro (ibid.). Även Hindberg (2003) menar på att barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar drabbas av en tystnad kring deras föräldrars

funktionsnedsättning. Barnen lämnas ensamma med sina frågor och Hindberg (2003) beskriver det som ett stort svek att låta dessa barn växa upp utan någon förklaring till varför deras föräldrar agerar som de gör.

Förutom stöd från socialtjänsten är själva familjesammansättningen av stor betydelse för barns tillvaro (Andersson, 2015). Oavsett om föräldern har en intellektuell funktionsnedsättning eller inte är det mer sårbart att vara ensamstående förälder och därmed ha det fulla ansvaret för barnet (ibid.). För barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar anses det sociala nätverket runt barnen vara av stor betydelse för deras tillvaro och lyfts fram som en skyddsfaktor (Alexanderson, Fernqvist & Näsman, 2015). Samtidigt är intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar en mycket isolerad grupp då stöd från vänner och släktingar ofta saknas eller är väldigt ansträngt. Även barnens egna nätverk av vänner och släktingar kan vara begränsat till följd av föräldrarnas intellektuella funktionsnedsättning, exempelvis på grund av att familjen blir exkluderad av slakten (ibid.).

3. Teori

Denna studie fokuserar på att undersöka hur individer upplever sig ha påverkats av att växa upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning. Då anknytningsteorin förklarar hur ett barns framtida utveckling påverkas av samspelet med dess omvårdnadsperson(er) under barndomen ansågs anknytningsteorin kunna vara ett fördelaktigt perspektiv på studiens fokus (Allmänna barnhuset, 2007). Däremot anser vi det viktigt att lyfta att anknytningsrelationen enbart är en av flera relationer (som t.ex. lekrelationen och inlärningrelationen) som unga barn har med såväl sin omvårdnadsperson som med andra (Broberg et al., 2006).

3.1 Anknytningsteorin

Begreppet anknytning definieras som att någonting står i förbindelse med en större helhet (Broberg et al., 2006). Inom utvecklingspsykologin används anknytning som begrepp med betoning på innebörden av att någonting mindre och svagare är beroende av och hänger samman med någonting större och starkare (ibid.). Anknytningsteorin behandlar även samspelet mellan omvårdnad och anknytning (Broberg et al., 2008). Detta samspel innefattar omvårdnadspersonens förmåga och villighet att i utsatta

situationer möta barnets behov av trygghet, tröst och beskydd såväl som att när det är möjligt låta barnet utforska världen under säkra förhållanden (Broberg et al., 2008). Anknytningsteorin kan bäst förstås som en relationsspecifik process mellan barn och förälder, eller annan omvårdnadsperson, som resulterar i ett psykologiskt "band" dem emellan (Broberg et al., 2006; 2008). Teorin beskriver dessutom att barnet genom anknytning skapar föreställningar om såväl sig själv som sina relationer till andra, vilket benämns som inre arbetsmodeller (ibid.).

Den engelska barnpsykiatern och psykoanalytikern John Bowlby (1907-1990) och psykologen Mary D. Salter Ainsworth (1913-1999) är anknytningsteorins förgrundsgestalter (Broberg et al., 2008). Till följd av stora problem med hemlösa barn i efterkrigstidens Europa anställdes Bowlby för att sammanställa kunskapen om dessa barn och hur deras situation skulle kunna förbättras. Bowlby arbetade sedan vidare med tidiga separationers påverkan på barn och presenterade en trilogi om anknytningens betydelse för en människas utveckling och hur tidiga erfarenheter av försummelse, vanvård och separationer kan påverka människans fortsatta utveckling. Anknytningsteorins andra förgrundsgestalt, Ainsworth, gav teorin det empiriska underlag och den stadga som var nödvändig. Tack vare hennes intresse för individuella skillnader och kunskaper i personlighetspsykologi kunde hon se att barn skapar olika anknytningsmönster till olika omvårdnadspersoner (ibid.). Ainsworth introducerade begreppet trygg bas och utarbetade främmandesituationen som används för att studera individuella skillnader i hur unga barn växlar mellan anknytningsbeteenden och utforskande beteenden (Broberg et al., 2006).

3.2 Att knyta an

Eftersom barn föds ofullgångna och sköra är en tidig relation mellan barn och deras närmaste omvårdnadsperson särskilt betydelsefullt (Broberg et al., 2008). För sin överlevnad är barnet under de första månaderna i livet fullständigt beroende av att en vuxen matar, värmer och beskyddar det. Barnet är dessutom beroende av fysisk närhet till en beskyddande vuxen för att uppleva trygghet. För att främja en tillräcklig närhet mellan barnet och dess primära omvårdnadsperson måste barnet vara försett med ett beteendesystem vars funktion är att underlätta föräldrabelskyddet. När barnets krypförmåga utvecklas finns beteendesystemet där och varnar barnet som annars på grund av sin upptäckarlust och nyfikenhet skulle riskera att ge sig iväg utom

omvårdnadspersonens synhåll och skada sig. Likt prägling hos andra djurarter sker anknytningen instinktivt, automatiskt och med grund i fysisk kontakt mellan barn och omvårdnadsperson. Anknytningen har en evolutionsbiologisk bas vilket gör att den likt andra biologiskt grundade behov är tvingande. Detta innebär att barnet oavsett omvårdnadspersonens lämplighet normalt sett inte kan låta bli att knyta an till denne. Därför säger det faktum att ett barn knutit an till sin omvårdnadsperson inte någonting om omvårdnadspersonens lämplighet. Däremot varierar anknytningens kvalitet och den fortsatta utvecklingens konsekvenser kraftigt (Broberg et al., 2008). En avgörande betydelse för vilken form av anknytning barnet kommer att utveckla är i vilken utsträckning dess omvårdnadsperson är lyhörd för barnets signaler och förutsägbar i sina egna reaktioner på dessa signaler (Broberg et al., 2006).

Under sitt första levnadsår börjar barnet med att knyta an till en person (Broberg et al., 2006). Bowlby kallade denna person för den primära vårdnadshavaren, vilket är en roll han menade ofta utgörs av den biologiska modern. Under sitt andra levnadsår börjar barnet sedan att bredda sin skara av anknytningspersoner. Mängden personer i barnets omgivning som den har en regelbunden och nära relation till påverkar hur många anknytningsrelationer barnet utvecklar. Däremot verkar antalet i de flesta kulturer och för de flesta barn vara begränsat till totalt fem personer. Till följd av att anknytning utvecklas utifrån de specifika förutsättningarna i relationen mellan barnet och dess omvårdnadsperson kan barnet utveckla olika typer av anknytning till olika omvårdnadspersoner. Däremot är dessa olika anknytningsrelationer varken lika viktiga eller utbytbara för barnet utan brukar organiseras hierarkiskt. Modern är i de flesta fall den stadigaste punkten i barnets tillvaro och därför ofta den som befinner sig högst upp i hierarkin (ibid.).

Om ett barn någon gång efter sex månaders ålder flyttar ifrån sin omvårdnadsperson innebär detta en separation för barnet då det under första halvan av sitt första levnadsår utvecklat en anknytningsrelation till denne (Broberg et al., 2008). Ur det unga barnets synpunkt har dess omvårdnadsperson försvunnit och barnet behöver stöd i att sörja den förlorade anknytningspersonen. Att barnet sörjer sin tidigare omvårdnadsperson är i grunden positivt då det visar att barnet knutit an till denne och därför har en bas att stå på när det sedan ska börja knyta an till nya omvårdnadspersoner (ibid.).

Barnets tidiga anknytning är viktig för dess framtida utveckling eftersom barnet utifrån samspelet med omvårdnadspersonen skapar sina inre arbetsmodeller (Allmänna barnhuset, 2007). Dessa kan beskrivas som generaliserade mentala representationer av barnets erfarenheter av samspel med en omvårdnadsperson. Arbetsmodellerna inrymmer både barnets uppfattning av sig själv (som t.ex. älskvärd eller inte) och dess uppfattning av omvårdnadspersonen (som t.ex. en beskyddande/icke beskyddande vuxen att kunna/inte kunna vända sig till vid upplevd fara). Barnets inre arbetsmodeller har betydelse för det senare samspelet med andra genom att arbetsmodellerna skapar ett generellt antagande hos barnet för vad det kan förvänta sig av samspelet i nära relationer. Om barnet förväntar sig att exempelvis bli beskyddat och uppskattat alternativt hånat och utnyttjat kommer detta påverka hur barnet sedan närmar sig och samspelar med andra (ibid.). Om det sker en förändring i barnets miljö krävs det att barnets arbetsmodeller kan förändras och uppdateras (Broberg et al., 2008). Däremot tenderar de inre arbetsmodellerna att med tiden bli mer stabila och svåra att förändra (ibid.).

3.3 Olika anknytningsmönster

Ett barns anknytningsmönster kan först och främst delas in i trygg eller otrygg anknytning och organiserad eller desorganiserad anknytning (Broberg et al., 2006). Ainsworth kunde särskilja tre olika anknytningsmönster, nämligen trygg, otrygg undvikande och otrygg ambivalent/motspänstig (ibid.). Flera forskare som tidigt använde främmandesituationen för att studera barns anknytningsrelation med sin omvårdnadsperson fann att en mindre grupp barn visade flera olika mönster eller inte alls eller bara delvis betedde sig enligt kriterierna för en trygg eller otrygg anknytning (Broberg et al., 2008). Denna grupp barn hade beteenden som inte gick att kategorisera vilket ledde till att den desorganiserade anknytningen identifierades. Således ska desorganiserad anknytning inte ses som ett fjärde anknytningsmönster då den snarare innebär en avsaknad av mönster (ibid.).

Begreppet trygg bas är anknytningsteoriens mest centrala begrepp och beskriver två aspekter av en omvårdnadspersons omsorgsförmåga (Broberg et al., 2008). Begreppet berör dels omvårdnadspersonens förmåga att kunna utgöra en bas för sitt barns utforskande och dels förmågan att fungera som en "hamn" dit barnet vid upplevd fara eller hot kan återvända (Broberg et al., 2008). Anknytningssystemet kan beskrivas som

en termostat som vid upplevd trygghet slås av och därigenom möjliggör för barnet att nyfiket utforska världen (Allmänna barnhuset, 2007). Vid upplevd fara eller hot aktiveras barnets anknytningssystem medan andra beteendesystem hämmas (ibid.). Även barn med en trygg anknytning upplever känslor av ängslan och rädsla men är i dessa situationer övertygade om att “den säkra hamnen” är beskyddande och finns tillgänglig att återvända till (Broberg et al., 2006; Allmänna barnhuset, 2007). Tack vare sina erfarenheter av att omvårdnadspersonen varit lyhörd, förstått och velat hjälpa så skaffar sig det tryggt anknutna barnet en flexibel relation till denne som möjliggör för barnet att växla mellan trygghetssökande och utforskande beteenden (ibid.)

Barn med en otrygg anknytning har till skillnad från tryggt anknutna barn inte samma erfarenhet av omvårdnadspersonen som en pålitlig och trygg vuxen som funnits där när barnets anknytningssystem aktiverats och barnet varit i behov av skydd (Broberg et al., 2006). Barn med en otrygg undvikande anknytning kännetecknas av att de inte uppvisar något behov av att bruka omvårdnadspersonen som en trygg bas. På grund av tidigare erfarenheter där omvårdnadspersonen, genom att avvisa eller förlöjliga barnets anknytningssignaler, har varit tydlig med att hen inte uppskattar barnets uttryck för känslomässigt påfrestande behov så undviker barnet att uttrycka dessa och istället lär sig olika sätt att stänga av sitt anknytningssystem. Till följd av tidigare erfarenheter av ett oförutsägbart samspel med omvårdnadspersonen är ett utmärkande drag för barn med en otrygg ambivalent/motspänstig anknytning att de “maximerar” sina anknytningsbehov. På grund av den oberäknliga omvårdnadspersonen kan barnet i de situationer dess anknytningssystem aktiveras ha svårt att lära sig vad det kan förvänta av den vuxne. Till skillnad från det tryggt anknutna barnets omvårdnadsperson så styrs omvårdnadspersonen till det ambivalent/motspänstigt anknutna barnet mycket mindre av barnets signaler och samspelet mellan barnet och denne sker i hög grad på den vuxnes villkor. Eftersom barnet inte lär sig att det med hjälp av sina anknytningssignaler själv kan reglera samspelet med omvårdnadspersonen blir det mer utlämnat åt omvårdnadspersonens godtycke som när det passar denne kan vara en mycket bra förälder (ibid.).

Till skillnad från barn med en organiserad anknytning bygger samspelet mellan det desorganiserade barnet och omvårdnadspersonen i stor utsträckning på rädsla (Broberg et al., 2006). När barnets anknytningssystem aktiveras är det anknytningens avsikt att

säkerställa barnet en tillräcklig närhet till en beskyddande vuxen. Men i de fall då den vuxne som barnet knutit an till också är den som skrämmer barnet och därmed aktiverar dess anknytningssystem så hamnar barnet i en omöjlig konfliktsituation. Barnets aktiverade anknytningssystem driver det i armarna på omvårdnadspersonen samtidigt som barnets rädsla ökar i takt med att den hotfulla vuxne närmar sig (ibid.).

4. Metod

4.1 Metodologiska överväganden

Kvalitativ forskning redogörs enligt Bryman (2011) som en modell vars fokus ligger på att skapa en förståelse för hur individer tolkar verkligheten i en viss miljö. Studiens ändamål är att undersöka individers upplevelser och att förstå en kontext snarare än att förklara och generalisera den, varför en kvalitativ ansats känns given. Det har varit av stor vikt för studien att inte betrakta barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar som en homogen grupp. Därav är vi av uppfattningen att ingen individs berättelse är den andra lik, vilket krävde att valet av metod gav utrymme för beskrivningar. Det har följaktligen varit betydelsefullt för oss att studera den enskildes upplevelse av verkligheten hellre än hur många det är som upplever verkligheten på samma sätt.

Ursprungsidén var att skildra barns egna upplevelser av att växa upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar. Att förmås få tillgång till denna data kändes för oss dock inte helt okomplicerat. På grund av svårigheten att anträffa dessa barn och efter etiskt övervägande av det planerade tillvägagångssättet beslutades att istället inrikta studien på individer som vuxit upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar men som idag är vuxna. Då det varken gått att finna ett samfund eller en förening för denna heterogena grupp att förmedla kontakt genom upplevdes det svårartat att anträffa potentiella respondenter. Att berätta om barndomsupplevelser i en intervju kan dessutom vara känslomässigt laddat. Möjligheten att samla in självupplevda skildringar kunde likväl föreligga genom att istället använda dokument som datakälla. Användning av en heterogen uppsättning personliga dokument i såväl skriftlig som visuell form gav tillgång till ett rikligt material att analysera. Risken för en känslomässigt laddad situation eliminerades genom att individerna redan har delat sina erfarenheter med omvärlden. Således kändes en dokumentstudie som den mest lämpade metoden.

4.2 Forskningsproceduren

4.2.1 Urval

De personliga dokument som använts i denna studie är en självbiografi, en narrativ artikel och två dokumentärer innehållande tre individers berättelser som samtliga skildrar en uppväxt i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning. Genom användning av ett målinriktat urval har relevant material inom studiens syfte strategiskt kunnat selekteras (Bryman, 2011). Initialt planerades att uteslutande analysera självbiografier men då det enbart gick att finna en självbiografi om att vara barn till en förälder med intellektuell funktionsnedsättning tvingades sökfältet breddas.

För att finna skriftlig data har sökmotorn Google och databasen Libris brukats. Några sökord som använts är: "intellektuell*" funktionsneds*", "självbiografi", "föräld*", "erfarenheter", "uppväxt" och "utvecklingsstör*". Sökorden "utvecklingsstörning" och "utvecklingsstörd" har använts trots att vi anser de vara föråldrade begrepp för att beskriva en intellektuell funktionsnedsättning hos en individ. Dock är vi av den uppfattning att dessa begrepp tidigare varit frekvent förekommande och därmed gav en inkludering av dessa tillgång till en större omfattning litteratur. För att ytterligare bredda sökfältet kombinerades sökorden i olika sammansättningar och databasen LUBsearch brukades för att finna internationell litteratur. De engelska sökord som använts är: "parent*", "intellectual disability", "experiences", "child*" och "biography".

För att finna visuellt material brukades sökmotorerna Google och Svensk mediedatabas. De sökord som använts är: "dokumentär", "intellektuell*", "funktionsneds*", "föräld*", "uppväxt", "erfarenheter" och "utvecklingsstör*".

De huvudsakliga exklusionskriterierna för studiens urval var att individerna skulle besitta erfarenheter av att ha vuxit upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning. Ytterligare skulle individernas berättelser vara av deras egna ord och utgå från deras egna upplevelser. I vårt urval har vi inte fäst avseende vid varken individernas eller föräldrarnas kön då det inte har en direkt koppling till studiens syfte.

I en av de utvalda dokumentärerna beskriver två individer sina upplevelser av att vara barn till en intellektuellt funktionsnedsatt förälder. Dock placerades båda individerna utanför hemmet när de var sex respektive åtta år. Individerna valdes trots detta in i studien då dokumentären fokuserar på deras erfarenheter av att ha en intellektuellt funktionsnedsatt förälder och hur uppväxten med denne såg ut, även om de enbart bodde hemma under en del av barndomen.

4.2.2 Tillvägagångssätt

Då det förutom skrivet material även har använts visuellt material i form av två dokumentärer har tankegångar skett gällande hur tillvägagångssättet bör gå till för att få fram empiri. Eftersom det skrivna och det visuella materialet skiljer sig åt har dokumentärerna transkriberats för att samtliga material skulle vara så likvärdiga som möjligt samt för att underlätta kodning. Ahrne och Svensson (2015) poängterar att delar av filmmaterial i majoriteten av de studier där det används är i behov av att transkriberas till text men att det är en omöjlighet att överföra allt som sker. Efter reflektioner gällande vad som bäst skulle passa denna studie valdes en avgränsning till att enbart transkribera det individerna i dokumentärerna berättar då det liknar självbiografien och den narrativa artikeln i högre utsträckning än om även gester och andra icke-verbala uttryck skulle transkriberas.

Efter att det skrivna materialet var hämtat och det visuella materialet transkriberat så kodades allt material. Detta enligt en tematisk analys som Bryman (2011) beskriver fokuserar på vad som sägs snarare än hur det sägs, vilket följer studiens syfte. Det ämnades vid planering av studiens tillvägagångssätt att så tidigt som möjligt börja koda materialet för att öka förståelsen för datan. Materialet lästes först igenom en gång utan noteringar eller fundering på eventuella tolkningar och sedan ytterligare en gång där så mycket som möjligt av viktiga anmärkningar noterades och kodades. Tematisk analys är enligt Bryman (2011) ett av de vanligaste sätten att angripa kvalitativa data men är trots det ett analytiskt tillvägagångssätt som inte beskrivits utifrån tydliga tekniker. I vår studie har vi valt att betrakta en grupp av snarlika koder som ett tema. Inför kodningen framställdes en "intervjuguide" (se bilaga) med ett antal frågor som skulle vara till hjälp i att finna koder av relevans. "Intervjuguiden" utformades i ett tidigt stadie av studien och utgick från studiens syfte och frågeställningar där vi inledningsvis skrev ner vad vi mer detaljerat senare önskade undersöka i vårt material. Utifrån dessa tankegångar

skapades ”intervjuguidens” specifika frågor där vi valde att tematisera dessa utifrån de teman vi kunnat utläsa i vårt syfte och våra frågeställningar. Framledes granskades koderna kritiskt för att hitta eventuella samband som skulle kunna skapa teman och för att urskilja om dessa koder även gick att relatera till befintlig litteratur och teori. Koderna lades in i ett dokument och varje individs koder gavs en specifik färg. Koderna tematiserades sedan utifrån deras innehåll och koppling till varandra.

Under analysprocessen delades empirin in i de teman som framställdes vid kodningen. Empirin har presenterats med hjälp av citat för att åstadkomma en transparens i studien där individernas berättelser inte varit färgade av vår tolkning. Empirin har sedan analyserats utifrån tidigare forskning och med anknytningsteorin som genomgående perspektiv.

4.2.3 Arbetsfördelning

Vi har valt att skriva denna uppsats tillsammans då vi båda har ett stort intresse för studiens ämne och kompletterar varandra med våra olika styrkor. Inom kapitlet om det rådande kunskapsläget valde vi att dela upp arbetet och litteraturen för att spara tid. Vi läste sedan igenom och rättade materialet tillsammans för att säkerställa att vi båda var nöjda med texten och att det fanns en röd tråd mellan de olika delarna. Resterande av studiens delar har skrivits tillsammans.

4.3 Tillförlitlighet

Under studiens gång har reflektioner skett kring att de varierade material vi tagit del av kan ha påverkat oss olika mycket, vilket vi upplever kan ha ökat risken för att en historia getts mer tyngd och utrymme än en annan. Vi är av uppfattningen att en berättelse som är utmärkande lång, målande och välbeskrivande kan framkalla en känsla av närhet till den berättande individen som inte utvecklas lika lätt till en mer kortfattad och saklig berättelse. Likadant kan vi ofrivilligt ha påverkats mer av det audiovisuella materialet eftersom vi uppfattar det mer personligt att få se ansiktet bakom berättelsen.

Samtliga av våra utvalda individer har vuxit upp i en annan tid än den som bland annat Socialstyrelsen (2005; 2007) skildrar. Vi ämnar därför reservera oss för att det resultat som studien presenterar inte direkt går att förena med hur det ser ut idag.

4.3.1 Reliabilitet

Begreppet reliabilitet kan delas upp i extern och intern reliabilitet (Bryman, 2011). Den externa reliabiliteten behandlar studiens replikerbarhet, alltså i vilken utsträckning studien kan upprepas. En faktor som kan göra det svårt att upprepa en kvalitativ studie är att den sociala miljö den utspelar sig i alltid är föränderlig (ibid.). Det som däremot skiljer denna studie mot en intervjustudie är att vi använt redan publicerat material som är bestående och därav underlättar för en upprepning av studien. För att värna om studiens interna reliabilitet som Bryman (2011) benämner som en överensstämmelse inom forskarlaget om hur empirin ska tydas utgick vi från anknytningsteorin vid bearbetning av materialet, vilket gav oss en samstämmig bild över hur materialet skulle tolkas. Gällande subjektiva dokument nämner Bryman (2011) främst två anledningar som kan leda till osäkerhet kring en studies trovärdighet. Den första berör den konkreta riktigheten i textdokumentet medan den andra omnämner huruvida det texten återger verkligen är författarens sanna känslor och tankar (ibid.). I studiens analys har vi utgått från att de upplevelser individerna beskriver från sin barndom är sanningsenliga. Däremot är det enligt oss av vikt att vara medveten om att vi har arbetat med vuxna individers berättelser om upplevelser från deras barndom. Därmed kan det finnas en risk att individerna har glömt eller förträngt vissa händelser som skett eller att individerna i efterhand fått händelser berättat för sig som de själva inte minns men därefter tror sig minnas.

4.3.2 Validitet

Intern validitet syftar till att säkerställa att studien studerar det som studien är menad att studera (Bryman, 2011). För att säkerställa detta har vi under studiens gång kontinuerligt återgått till vårt syfte och våra frågeställningar för att försäkra oss om att studien inte skiftat fokus. Gällande den externa validiteten som Bryman (2011) beskriver innebär i vilken utsträckning studiens resultat kan generaliseras har vi i denna studie enbart funnit fem individers historier av att växa upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning. Att detta skulle vara generaliserbart för resterande barn som vuxit upp under liknande familjeförhållanden ser vi inte som sannolikt och det är inte heller vårt ändamål. Dessutom är individer som vuxit upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar inte en enhetlig grupp, vilket gör det särskilt svårt att generalisera till andra sociala miljöer och situationer än de vi tagit del av. Studien är således inte allmängällande.

4.3.3 Förförståelse

Vi är angelägna om att lyfta fram vår tidigare kännedom om barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar och denna förförståelses betydelse för vår studie. En av författarna till denna studie har egna erfarenheter av problemområdet genom att ha en relation till ett barn vars förälder har en intellektuell funktionsnedsättning. Vi är uppmärksamma på att en sådan upplevelse av problemområdet kan komma att påverka studiens resultat. En risk som föreligger i kvalitativa metoder är just att forskarens egen förförståelse leder henne i en viss riktning (Kjaer Jensen, 1995). Genom att vi är två författare till denna studie varav en utan personliga erfarenheter av problemområdet anser vi att risken för att vi letts i en viss riktning minskat.

4.4 Etiska överväganden

Inom de olika skedena av forskningsprocessen blir etiken avgörande för hur en bör och ska gå tillväga (Kalman & Lövgren, 2012). Att intervjua barn för att få deras egna upplevelser av att växa upp med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar hade kunnat vara mest optimalt för denna studie. Forskning på barn ska dock inte genomföras om det är möjligt att nå en likartad kunskap genom forskning på en mindre sårbar grupp (Ahrne & Svensson, 2015). Efter att ha övervägt forskningskravet mot individskyddskravet kom vi fram till att det lämpade sig bättre att samla in data på ett alternativt sätt än genom barnintervjuer.

Under studiens gång har vi tagit hänsyn till Brymans (2011) fyra etiska principer för forskning. Den första principen syftar till att informera medverkande individer om studiens syfte, vilket kallas för informationskravet. I denna studie har ingen direkt kontakt med individer tagits, utan istället har redan publicerat material där individerna uttalat sig använts. Eftersom materialet finns tillgängligt för allmänheten har dessa individer inte informerats. Dessutom har det av samma anledning inte heller inhämtats ett samtycke från individerna kring medverkande i studien. I en studie som har direktkontakt med de medverkande är det annars viktigt att i enlighet med samtyckeskravet inhämta samtycke och informera kring de medverkandes självbestämmanderätt över sitt deltagande (Bryman, 2011). Den tredje etiska principen för forskning kallas för konfidentialitetskravet och innebär att samtliga uppgifter om de medverkande i studien ska hanteras med maximal konfidentialitet (ibid.). Då

individerna i vår studie valt att dela med sig av sina erfarenheter till allmänheten har vi valt att inte agera utifrån konfidentialitetskravet då uppgifterna om de medverkande redan är publika. Även om vi använt offentliga berättelser i denna studie har de uppgifter vi samlat in genom att studera materialet enbart använts för vår studie och därmed uppfylls nyttjandekravet, den fjärde och sista etiska principen (Bryman, 2011).

Vi hade en önskan om att anonymisera samtliga individer för oss själva under analysprocessen genom att slumpmässigt byta ut individernas namn mot kodnamn. Detta för att resultatet inte skulle påverkas av vilken individ som uttryckt vad. Viljan att göra berättelserna konfidentiella var alltså med avseende att de skulle ses som likvärdiga i analysen då vi upplever att en av individerna i vår studie är tongivande inom vårt valda problemområde. Det som dock uppfattades problematiskt var att den narrativa artikel vi valt att inkludera är skriven på engelska. Att anonymisera denna hade först blivit möjligt om vi översatt den till svenska. Samtidigt ville vi inte översätta författarens text då det hade ökat risken för att hennes ord skulle förlora sin egentliga betydelse, vilket vi bedömer som synnerligen etiskt problematiskt. Efter att etiskt ha övervägt att antingen anonymisera samtliga berättelser för att de skulle ses som likvärdiga och därmed riskera att artikelförfattarens ord skulle förlora sin egentliga betydelse eller att inte anonymisera och därmed riskera att berättelserna inte skulle ses som likvärdiga valde vi att inte översätta artikeln och därav inte heller anonymisera berättelserna. Detta på grund av att vår studie syftar till att undersöka individers upplevelser av en viss erfarenhet. Att riskera att förlora individens egna ord och textens egentliga betydelse kändes som en större förlust för studien än att riskera att samtliga berättelser inte skulle ges lika mycket utrymme. Ett försök har gjorts att ge individerna lika stort utrymme i studien men samtidigt har några individer mer omfattande beskrivningar än andra och då studien syftar till att undersöka individernas egna erfarenheter ansåg vi det gå emot studiens syfte att inte inkludera vissa beskrivningar för att individerna skulle ges ett lika utrymme.

5. Resultat och analys

I detta kapitel kommer vi på ett beskrivande sätt presentera studiens resultat som vi fått fram genom att tolka och analysera vår empiri. Empirin kommer nedan att kopplas till vårt valda teoretiska perspektiv och tidigare presenterad kunskap inom ämnet. För att

förstärka bilden av våra utvalda individernas upplevelser kommer vi att löpande använda oss av citat. Utifrån hur vi tolkat vårt resultat och för att förenkla läsningen har vi tematiserat resultatet utifrån fyra rubriker; barn som omsorgsgivare, omsorgssvikt, skam och identitet samt tillgång till stöd. För att möjliggöra för läsaren att få en översikt av empirin följer först en kort presentation av det utvalda materialet.

5.1 Empiriöversikt

Kärlek och stålull

Upphovsman: Lisbeth Pipping

Omfång: 194 sidor

Årtal: Utgavs första gången år 2004 och har sedan reviderats tre gånger varav den senaste versionen, som är den vi använt i studien, gavs ut år 2017.

I sin självbiografi berättar Lisbeth om sina erfarenheter av att växa upp med en intellektuellt funktionsnedsatt moder. Lisbeth växte upp under 1960-talet i en större svensk stad tillsammans med modern och sina två yngre systrar. Lisbeths fader hade ett alkoholmissbruk och lämnade familjen när Lisbeth var liten. I självbiografien skildras en kärleklös barndom fylld av omfattande psykiskt och fysiskt våld.

On loving and hating my mentally retarded mother

Upphovsman: Carol Rambo Ronai

Omfång: 44 sidor

Årtal: Publicerades år 1997 i tidskriften Mental Retardation volym 35 nummer sex.

I sin narrativa artikel skriver Carol om sina erfarenheter av att växa upp med en intellektuellt funktionsnedsatt moder och en icke funktionsnedsatt fader som hon själv beskriver som ”a sexual psychopath”. Carol växte upp i USA under 1960-talet och blev under sin uppväxt utsatt för omfattande sexuella övergrepp av båda sina föräldrar.

Min pappa är utvecklingsstörd

Upphovsman: SVT

Omfång: 57 minuter

Årtal: Sändes år 2008 på SVT2 Dokument inifrån.

I denna dokumentär berättar Ulrika om sina erfarenheter av att växa upp med två intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar. Ulrika växte upp i en mindre svensk tätort under 1970-talet och i dokumentären beskriver hon en känslökall uppväxt där hon i tidig ålder blev sina föräldrars förälder.

Min älskade, tokiga mamma

Upphovsman: Okänd

Omfång: 25 minuter

Årtal: Danskt program från 2008. Sändes år 2014 på SVT2.

I denna dokumentär berättar Jan och Palle om sina erfarenheter av att ha intellektuellt funktionsnedsatta mödrar. Både Jan och Palle är födda och uppvuxna i Danmark under 1980-talet men har ingen koppling till varandra förutom att de båda har en intellektuellt funktionsnedsatt moder. Det som skiljer Jan och Palles historier från de övriga som valts ut till denna studie är att de båda blev omhändertagna av de sociala myndigheterna när de var åtta respektive sex år gamla. I dokumentären beskriver Jan en uppväxt på otaliga institutioner och en längtan till den dag han fyllde 18 år och åter kunde flytta hem till modern. Palle beskriver att det var tufft att separeras från modern som sexåring och att han längtade efter henne.

5.2 Barn som omsorgsgivare

I tre av våra berättelser kan vi utläsa att individerna under sin barndom tog ett omfattande ansvar i hemmet för såväl praktiska sysslor som emotionell omsorg. Två av individerna uttrycker att de som barn tvingades bli sina föräldrars förälder. Lisbeth beskriver att hon, när fadern lämnade familjen, blev ensamstående moder till hennes två yngre systrar och till sin egen moder som själv bara var ett barn. Likadant beskriver Ulrika hur hon redan som femåring blev sina föräldrars förälder. Detta går i linje med begreppet föräldrafiering som Näsman et al. (2015) beskriver innebär att barn inom den kultur de lever i tilldelas ansvar och roller som vanligtvis utförs av vuxna.

Föräldrafiering kan leda till att barn tilldelas ansvar för såväl praktiska sysslor i hemmet som emotionell omsorg i form av att trösta eller ge bekräftelse (ibid.), vilket det ges uttryck för i två av våra berättelser. Ulrika lyfter fram hur hon redan på förskolan började ta hand om sina föräldrar och skydda dem från omvärldens krav. Hon ställde upp mycket för sina föräldrar genom att bland annat hjälpa till i tvättstugan och laga

mat. Som vuxen kan hon nu se tillbaka på sin barndom och känslan hon då kände av att vara en liten vuxen. Medan tonvikten i det Ulrika lyfter fram är det ansvar hon fick ta över praktiska sysslor i hemmet så skildrar Lisbeth en uppväxt som även innehöll ett stort känslomässigt ansvar:

Hon behövde min kärlek och jag gav henne allt jag hade. Det var jag som älskade mamma, jag som visade henne ömhet och jag som kramade henne. Jag fanns till för att fylla på hennes behov av kärlek, närhet, kramar och trygghet. - Lisbeth

Lisbeth beskriver att hon kontinuerligt fick trösta sin moder och vara hennes väninna som var bra på att lyssna. Hon blev den som modern delade sina rädslor med och beskriver att modern saknade förmågan att förstå att hon genom detta skadade Lisbeth som inte kunde axla det ansvaret. Näsman et al. (2015) betonar att föräldrafiering kan ha en destruktiv såväl som positiv påverkan på barn. Faktorer som påverkar vilka konsekvenserna blir är omsorgen och ansvarets omfattning, varaktighet och sysslornas art. Att likt Lisbeth få ta ett omfattande emotionellt ansvar under en lång period anses vara mer belastande än att utföra praktiska sysslor under en kortare period (ibid.). Även om Ulrika främst lyfter fram de praktiska sysslor hon utförde i hemmet så kan vi genom hennes uttalande att hon från tidig ålder tog hand om sina föräldrar anta att dessa sysslor fortlöpte under en lång period och därmed kan ha påverkat henne negativt. Vidare kan vi i Lisbeths berättelse urskilja att hon utöver att ta ansvar för modern och sina syskon även fick ta ansvar för sin egen omsorg, vilket Näsman et al. (2015) betonar som än mer betungande för ett barn. Om barn istället får egen omsorg, uppskattning och stöd av föräldern ses detta som skyddande faktorer vid föräldrafiering (ibid.). Lisbeth beskriver att hon under sin uppväxt var svältfödd på bekräftelse och att hennes moder sällan pratade med henne förutom när hon var arg eller hotade henne. Utifrån att Lisbeth skildrar en barndom där hon utövat omfattande emotionell omsorg under en lång period och dessutom tvingats ta ansvar för sin egen omsorg utan stöd och uppskattning från modern kan vi med grund i tidigare forskning anta att hon utsatts för destruktiv föräldrafiering. En konsekvens av destruktiv föräldrafiering som Näsman et al. (2015) lyfter fram är att det kan ha en negativ påverkan på barnets sociala liv. Detta bekräftas i Lisbeths berättelse då hon beskriver att hon genom att tvingas ta ett vuxenansvar och ersätta modern blev mycket, mycket ensam.

Förutom emotionell omsorg och ansvar för praktiska sysslor i hemmet går det i två av våra berättelser att utläsa att individerna som barn fick ta ett ekonomiskt ansvar i familjen. Detta går i linje med den studie som Alexanderson, Fernqvist och Näsman (2015) presenterar och som visade att barn till föräldrar med kognitiva svårigheter kan ta ett ekonomiskt ansvar i familjen genom att betala in räkningar eller spara el. Även om vi inte kunnat utläsa just dessa former av ekonomiskt ansvar hos individerna i vår studie så beskriver både Lisbeth och Carol att de fick hjälpa sina mödrar i kontakten med myndigheter för att säkerställa att familjen fick de bidrag de hade rätt till. Lisbeth beskriver dessutom att hon fick ta ansvar för familjens matpengar för att modern inte skulle spela upp dessa.

5.3 Omsorgssvikt

5.3.1 Fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt vanvård

She had beaten me up, in part, because she was enjoying playing the "role" of mother. - Carol

Mycket stryk får jag som liten. Det är slag på kroppen, hårda örfilar och så drar mamma mig ofta i håret eller nyper mig. - Lisbeth

I två av studiens berättelser beskrivs erfarenheter av omfattande fysiskt våld under barndomen. Carol utsattes för våld av båda sina föräldrar och likt Carol skildrar Lisbeth en uppväxt med en moder som slog för att hon inte räckte till som förälder. Att båda dessa individer utsattes för våld av sina intellektuellt funktionsnedsatta mödrar går i linje med flera studier som länge erkänt intellektuella begränsningar hos föräldern som en riskfaktor och att barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar utsätts för misshandel i högre utsträckning än andra barn (Perkins et al., 2002; Socialstyrelsen, 2005; Tymchuk, 1992; Wickström et al., 2017). Lisbeth redogör för att hon utöver det fysiska våld hon fick erfara under barndomen även bevittnade faderns våld mot modern. Hon beskriver dessutom att hon vid våldsamma situationer mellan föräldrarna gick emellan för att skydda modern från faderns våld men att hon också i situationer då modern utsatte hennes syskon för våld gick emellan för att skydda syskonen. Att som barn se sin förälder utsättas för våld skadar barnets tillit till föräldern eftersom denne är menad att skydda barnet från faror (Grip & Axberg, 2015). Att likt Lisbeth erfara att den ena föräldern utsätter den andra för våld gör det omöjligt för barnet att använda

någon av föräldrarna som skydd och skadar därmed tilliten än mer. Sett ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv riskerar barnet i dessa fall att bli skyddslöst och dubbelt känslomässigt övergivet (Grip & Axberg, 2015).

Utöver det omfattande fysiska våld som Lisbeth utsattes för och det våld hon bevittnade så präglades hennes uppväxt även av psykiskt våld från modern:

Skriker med jämna mellanrum in till mig i sovrummet att hon ska slå ihjäl mig när hon får tag i mig. Hon säger att jag är dum i huvudet, hur kunde hon få en sådan dum unge. – Lisbeth

Modern utsatte Lisbeth för kränkningar genom att otaliga gånger säga till henne hur dum hon var och att hon aldrig kunde göra något rätt. Hon fick utstå hot om våld och att modern skulle döda henne. Hon beskriver vidare att ett av moderns maktmedel var att hota med döden för att få henne att lyda:

Tyst grät hon och så brukade hon säga, med sin ledsna röst: 'Gå du bara, bry dig inte om att mamma sitter ensam här, inte. Jag kanske inte lever när du kommer in igen. Men gå du bara, lämna mig ensam'. Jag kunde inte lämna henne. Det vågade jag inte för tänk om hon dog, då skulle det vara mitt fel. - Lisbeth

I tre av berättelserna förekommer även sexuellt våld. Samtliga tre individer beskriver åtskilliga övergrepp och för Ulrika pågick övergreppen under flera års tid:

Jag vart utsatt sexuellt av någon i min omgivning. Som inte egentligen skulle göra det här mot mig. Men den personen gjorde det iallafall, fram till jag var åtta till att jag var 13-14 kanske, jag vet inte. - Ulrika

She not only let my father beat me and sexually abuse me, sometimes even delivering me to him for that purpose, but she sexually abused me herself. – Carol

Jag var nio år första gången han förgrep sig på mig. Jag minns det väldigt väl, för ingen hade tidigare rört vid mig på det sättet som han gjorde den gången. - Lisbeth

Lisbeth och Ulrika utsattes för övergrepp av någon i sin närhet medan Carol utsattes för övergrepp av båda sina föräldrar. Vidare beskriver Ulrika att hennes föräldrar inte hade

möjlighet att förstå omvärldens faror och därför inte kunde förhindra att hon utnyttjades av en anhörig. Likt Ulrikas beskrivning ger Lisbeth en bild av en moder som inte kunde skydda henne. Lisbeth beskriver att modern tyckte förövaren var snäll och bra för hennes barn. Han brukade ta ut Lisbeth och hennes systrar på toaletten, tvätta dem noga i rumpan och sedan säga till modern att hon måste vara noga med det för att de inte skulle lukta illa. Förövaren kunde leka med Lisbeth och hennes systrar i timmar bakom den stängda dörren och ville dessutom inte ha något betalt för att vara barnvakt utan nöjde sig med att vara ensam med barnen. Hindberg (2003) betonar att risken för att ett barn ska utsättas för sexuella övergrepp ökar om barnets föräldrar är godtrogna och har svårt att bedöma människors avsikter och personligheter. För den intellektuellt funktionsnedsatta föräldern kan det vara svårt att avgöra när det är en sund relation byggd på ömsesidighet och respekt och när det handlar om utnyttjande (ibid.).

Jag vart utsatt sexuellt av någon i min omgivning. [...] Jag har förträngt det så jag vill inte nysta upp det något mer. Det vill jag inte. Jag vill gärna inte tänka på det. Men jag blir arg och ledsen. Man trycker ju ner sig själv i skosulorna och därför jag har sår kvar i hjärtat. Så det är hemskt. - Ulrika

Att Ulrika uttrycker att hon förträngt de sexuella övergrepp hon varit med om och beskriver att hon blir arg och ledsen när hon tänker på det anser vi visar att övergreppen haft en negativ känslomässig påverkan på henne som vuxen. Att hon sedan beskriver att hon trycker ner sig själv i skosulorna tolkar vi som en metafor för en potentiellt skadad självkänsla. Att känna ångest och ha problem med självkänslan är enligt Aspelmeier, Elliott & Smith (2006) vanligt förekommande konsekvenser av att ha utsatts för sexuella övergrepp under barndomen.

Att hitta en man som skulle komma att älska mig så mycket att han skulle vilja kalla mig sin flickvän, det gick inte. Trodde jag. Ingen skulle komma och påstå något så befängt. Vänner kunde jag hitta, men säkert ingen som skulle vilja leva med mig och så småningom ha barn med mig. Det var inte möjligt. Men den första kärleken kom ändå med storm och häftiga känslor. [...] men eftersom jag hade ett så enormt dåligt självförtroende när det gällde romantisk kärlek höll det inte. – Lisbeth

Att Lisbeth skildrar känslan av att inte kunna bli älskad av en man och beskriver att hon hade ett enormt dåligt självförtroende när de gällde romantisk kärlek anser vi kunna

vara en potentiell konsekvens av att hon under barndomen utsattes för sexuella övergrepp. Detta resonemang stärks av Whiffen, Judd & Aube (1999) som framför att kvinnor till följd av sexuella övergrepp under barndomen rapporteras ha svårt att skapa förtroendefulla intima förhållanden med män. Dessa kvinnor kan känna sig obekväma med intimitet och kan frukta att vara oälskade (Meyer et al., 2017).

Att likt flera av individerna i vår studie utsätts för omsorgssvikt under barndomen i form av fysiskt våld, psykiskt våld eller sexuella övergrepp kan enligt Socialstyrelsen (2014) leda till en otrygg eller desorganiserad anknytning. Även om vår studie inte tillåter oss att dra några säkra slutsatser om våra individers anknytningsmönster, då vi enbart tagit del av den information de valt att dela, kan vi trots allt med grund i individernas beskrivningar se uttryck för potentiella anknytningsmönster:

Jag kramar hårt om mamma och snart känner jag att hon slappnar av och att det är över för den här gången. Men det kommer snart igen. Varje dag, ibland flera gånger per dag. Ilskan finns alltid där. Hela tiden är jag på helspänn, hela tiden är jag rädd. Rädd för mamma, rädd för vad som ska hända nästa gång mamma blir arg. Rädslan är min följeslagare och den finns där varje dag, varje timme, varje minut och sekund. Jag försöker verkligen hitta ett mönster så att jag kan ligga steget före mamma, så att jag kan förutse hur jag ska undvika slagen och kränkningarna och mammas dåliga hjärta. Men jag hittar aldrig något mönster. Jag vet inte varför min mamma, som jag älskar så mycket, slår och skrämmer mig. - Lisbeth

Den starka och ständigt närvarande rädsla som Lisbeth beskriver att hon kände gentemot sin moder under barndomen kan utifrån anknytningsteorin förklaras som en möjlig desorganiserad anknytning (Broberg et al., 2006; 2008). Detta ser vi utifrån att samspelet mellan barnet och dess omvårdnadsperson vid en desorganiserad anknytning i stor utsträckning bygger på rädsla (Broberg et al., 2006). Eftersom Lisbeth till största del enbart vuxit upp med modern och att anknytning är tvingande och därmed sker automatiskt kan vi anta att Lisbeth knutit an till modern. I detta fall då den vuxne som Lisbeth knutit an till också är den som skrämmer henne och därmed aktiverar hennes anknytningssystem hamnar hon i en omöjlig konfliktsituation (ibid.). Utifrån vår tolkning beskriver Lisbeth denna inre konflikt genom att ställa sig frågande till varför modern som hon älskar också är den som slår och skrämmer henne.

I två av våra berättelser har vi även kunnat utläsa att individerna under sin barndom utsattes för fysisk vanvård. Lisbeth beskriver att hon som barn var smutsig och inte hade en tandborste förrän hon var 13 år gammal. Hon saknade kläder efter väder och berättar om flertalet gånger hon fått gå och lägga sig hungrig. Om det inte hade varit för de snälla människorna i hennes närhet beskriver Lisbeth att hon hade svultit ihjäl. Carol berättar om en händelse när hon som barn likt Lisbeth också utsattes för vanvård:

In the first grade I had an inner ear infection which caused me to be deaf and out of school for six weeks. Some neighbors came to visit while I was sick and brought me a get well present. They asked my mother to take my temperature, and finally insisted I go to the hospital. My parents did not know a 106 degree fever was dangerous.
– Carol

5.3.2 Att kunna se och möta sitt barns behov

Kärlek behöver man som liten, värme och kärlek men jag kände ju att inte jag fick någon gång det. Jag fick inte det, det kändes inte så. För man vet ju själv när man satt och grina och då kände man att man fick inte komma hoppa i knät och sätta sig och bli tröstad någon gång. För de visste ju inte dem heller. - Ulrika

Ulrika förklarar att hon växte upp med föräldrar som inte kunde hantera nya situationer. De kunde lära sig rutiner men aldrig förutse hennes behov. Föräldrarna kunde inte visa sin kärlek och ge tröst när Ulrika behövde det, vilket hon beskriver har gjort att hon saknat trygghet under uppväxten. Att föräldern till följd av sin intellektuella funktionsnedsättning har svårt att sätta sig in i andras behov och känslor bekräftas av Allmänna barnhuset (2007) och Hindberg (2003). Liket det Ulrika beskriver går det att återfinna psykisk försummelse från föräldrarna i Lisbeths och Carols berättelser. Carol likställer gråt under sin barndom med onani och menar att det var något som skulle ske i enrum med hopp om att inte bli påkommen. Lisbeth beskriver en moder som saknade tålmod att trösta och som inte klarade av gråtande barn. Modern blev arg om Lisbeth och hennes systrar inte blev glada direkt, vilket resulterade i att Lisbeth lärde sig vara ledsen utan att det syntes utåt. Anknytningsteorin tydliggör att barn med en otrygg undvikande anknytning har erfarenheter av att deras omvårdnadsperson avvisat eller förlöjligt deras anknytningssignaler och därför undviker att uttrycka dessa och istället lär sig olika sätt att stänga av sitt anknytningssystem (Broberg et al., 2006). Att Lisbeth

lärt sig att vara ledsen utan att det syns tolkar vi som hennes sätt att stänga av sitt anknytningssystem till följd av att modern upprepade gånger avvisat hennes anknytningssignaler. Detta anser vi kunna vara ett tecken på att Lisbeth utvecklat en otrygg undvikande anknytning.

Hon är ju min mamma, och jag älskar henne jättemycket. Och oavsett vad hon har gjort. Det enda hon gjorde var ju att flytta ifrån mig, vilket var svårt att acceptera. Annars har jag aldrig tvivlat att hon älskar mig. Hon har varit en jättebra mamma, i den mån det har varit möjligt för henne. – Palle

Till skillnad från den psykiska försummelse vi kunnat utläsa i tre av våra berättelser så presenterar Palle en mer positiv bild av sin moders omsorgsförmåga. Palle beskriver modern som mycket kärleksfull men uppger också att hon var mycket orolig då hon inte hade så bra "koll" på saker. Detta tror Palle kan ha gjort att modern beskyddade honom mer än vad vanliga föräldrar gör. Efter att Palle placerades träffade han oftast sin moder endast en gång i månaden. Jan som också blev placerad utanför hemmet beskriver sin mamma som en fast punkt och även om han varit på otaliga institutioner har han alltid stått sin moder nära. Jan uppger att han alltid hade sin moder och att de pratade mycket med varandra.

Though my mother loved me, I betrayed her by growing up. Year after year we grew further apart until I finally abandoned her to dolls, coloring, and make-believe. She was not growing with me and as time went by, she became an embarrassment and a liability. – Carol

I två av berättelserna kan vi utläsa att individerna mentalt växte om sina föräldrar och var tvungna att ta steget från barn till tonåring utan stöd. I Carols berättelse skildrar hon en moder som lekte med henne, vilket enligt Hindberg (2003) generellt sett är positivt. Men i situationer, likt den Carol beskriver ovan, då föräldern blir en lekkamrat som fortsatt vill leka med leksakerna barnet vill lämna, leder detta till upplösta generationsgränser och ombytta roller (Hindberg, 2003). Carols erfarenheter av en moder som inte kunde växa med henne delas av Lisbeth som uttrycker att hennes moder saknade förmågan att se att hon och hennes systrar blev tonåringar. Under Lisbeths tonårstid fanns det inget utrymme för att revoltera eller protestera utan istället blev hon en tonåring med en moder som själv var ett barn. Hennes tonår passerade bara förbi och blev aldrig en tid av frigörelse. Att det normalbegåvade barnet förr eller senare växer

om sin intellektuellt funktionsnedsatta förälder styrks av Hindberg (2003), som förklarar att detta i vissa fall kan ske redan i förskoleåldern. En konsekvens Lisbeth lyfter av att hennes moder inte kunde hjälpa henne ta steget från barn till tonåring var att hon en dag var klädd i en vuxen kropp utan något självständigt vuxet innehåll.

5.4 Skam och identitet

I flera av våra berättelser finner vi reflektioner kring identitet. Ulrika har tvivlat på om hon verkligen är normalbegåvad så som omgivningen sade till henne när hon var liten. Hon beskriver hur hon dagligen undrar vem hon egentligen är då det i ett papper står att hon är normalbegåvad medan det i ett annat står att hon är intellektuellt funktionsnedsatt. Likt Ulrikas tankar beskriver Carol att kunskapen om hennes moders funktionsnedsättning väckte många frågor, dels om vem hennes moder var men också om vem hon var. Carol funderade över om det kunde vara så att hon också var intellektuellt funktionsnedsatt men att omvärlden höll det ifrån henne, precis som de gjort med hennes moder. Carol beskriver vidare hur hennes moders identitet överlappade hennes egen. För att kunna hantera sin egen identitet var hon tvungen att hantera sin moders. Som dotter till en intellektuellt funktionsnedsatt moder blev hon själv stigmatiserad. Carols känsla av stigmatisering styrks av Perkins et al. (2002) som förklarar att barn till intellektuellt funktionsnedsatta mödrar kan uppleva sig stigmatiserade på grund av den stigmatisering de upplever av modern. Carol menade att om hon lyckades dölja moderns stigma från omvärlden så kunde hon dölja sin egen. Perkins et al. (2002) lyfter fram att det särskilt är de beteenden och egenskaper hos de egna föräldrarna som märkbart skiljer sig från andra som ofta leder till känslan av stigmatisering. Detta kan i sin tur leda till en rädsla hos barnet att andra ska associera eller uppfatta barnet likvärdigt med förälderns stigmatiserade egenskaper (ibid.). Att Carol uttalar att hon genom att dölja moderns stigma från omvärlden också kan dölja sin egen tolkar vi visar på den rädsla som Perkins et al. (2002) lyfter fram.

Ibland kunde det bli pinsamt. När jag var mindre gick vi ofta på bio. Ibland skrattade hon när ingen annan gjorde det. Det var extremt pinsamt. Jag gömde mig under stolen i bion och undrade vad andra tänkte om oss. - Jan

Jag har nog aldrig tyckt att det var pinsamt. Men det var tufft emellanåt. 'Varför kan du inte vara som alla andra?'. Det är klart att man tänker så som barn när skolkamraterna har föräldrar som är

direktörer och butiksägare. Allt möjligt annat än den lägsta socialgruppen. Det kan vara svårt att medge det för folk. Det kan det fortfarande vara när man träffar nya människor. Då kan jag få en tendens att kalla min fostermamma för mamma för det känns lättare på något sätt. - Palle

I flera av individernas berättelser har vi kunnat utläsa känslor av skam gentemot sina föräldrar. Genom Jans uttalande tolkar vi det som att han i de situationer han beskriver skämdes för sin moder. Även om Palle uttrycker att han nog aldrig tyckt att det har varit pinsamt att ha en intellektuellt funktionsnedsatt förälder så tolkar vi hans uttalande som känslor av skam. Denna tolkning grundar vi på att Palle beskriver att det kan vara svårt att medge att hans moder tillhör den lägsta socialgruppen och att han i kontakt med nya människor tenderar att kalla sin familjehemmoder för mamma då det känns lättare. Även Lisbeth beskriver känslor av skam gentemot sin moder. Hon uttrycker att det inte fanns någonting hon var stolt över när det gällde sin moder. Lisbeth förklarar dessutom att hon inte kunde identifiera sig med modern och att det inte fanns någonting hos henne som hon ville sträva efter att efterlikna. Att skämmas över sin intellektuellt funktionsnedsatta förälder är en försvårande omständighet i det äldre barnets identitetsutveckling (Hindberg, 2003). Om det normalbegåvade barnet inte vill efterlikna eller kan se upp till sin intellektuellt funktionsnedsatta förälder, likt det Lisbeth berättar, kan identifikationen med denne upplevas som skrämmande (ibid.). Att Palle ställde sig frågande till varför hans moder inte kunde vara som alla andra är enligt oss ett uttryck för att han uppfattade henne som annorlunda. Att uppfatta sin intellektuellt funktionsnedsatta moder som annorlunda ser vi i tidigare forskning kan ha en negativ påverkan på barnets anknytning till denne (Perkins et al., 2002).

5.5 Tillgång till stöd

Av samtliga fem berättelser placerades två individer, Jan och Palle, utanför hemmet av de sociala myndigheterna. Trots att Jan beskriver att hans familjehem var mycket bra så uttrycker både han och Palle att de som barn saknade sina mödrar och att det var tufft för dem att i en så ung ålder flytta ifrån sina föräldrar. Anknytningsteorin bekräftar att barn som har bott med sin omvårdnadsperson de första sex månaderna i livet har utvecklat en anknytningsrelation till denne (Broberg et al., 2008). Om barnet sedan flyttar ifrån sin omvårdnadsperson, likt Jan och Palle som placerades utanför hemmet när de var åtta respektive sex år, innebär detta en separation för barnet som då kan

behöva stöd i att sörja sin förlorade anknytningsperson (Broberg et al., 2008). Jan beskriver samtidigt att det nog ändå var bäst att han placerades i ett familjehem eftersom han hade problem som modern inte kunde hjälpa honom med. Ulrika, som till skillnad från Jan och Palle växte upp med sina intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar, upplevde en bristande kommunikation mellan myndigheter och en socialtjänst som inte agerade alls. På BB fick Ulrikas föräldrar någon slags utbildning och en klocka för att veta när de skulle mata henne och byta blöja, men verkade sedan lämnats att sköta henne på egen hand. Att Ulrikas föräldrar gavs denna klocka är enligt oss ett bevis för att de inte kunde sätta sig in i hennes behov och känslor och därmed behövde stöd från klockan för att säkerställa att dessa behov tillfredsställdes. Eftersom det unga barnet uttrycker sig genom olika signaler och inte genom att använda ord betonar Hindberg (2003) att det blir särskilt svårt för den intellektuellt funktionsnedsatta föräldern att förstå det unga barnet då dess signaler måste tolkas. Ulrika uttrycker att hon under sin uppväxt lämnades ensam med föräldrar som inte räckte till.

Utifrån vad Lisbeth berättar kan vi tolka ett bristande samhällsstöd. Familjen hade kontakt med socialtjänsten under tio års tid men det genomfördes totalt enbart fem hembesök. Familjen hade under en period stöd i form av en socialarbetare som var tänkt att utföra hemterapi, men då Lisbeths moder tyckte att det räckte efter två tillfällen så genomförde socialarbetaren istället olika aktiviteter med Lisbeth och hennes systrar utanför hemmet. Socialtjänsten försökte även bibringa familjen elementära hygienvanor genom att ge modern schampo och tvål men brast i att undersöka moderns kunskaper om renlighet och hur hon gjorde för att göra sig själv och sina barn rena. Lisbeth beskriver att modern ville klara sig själv och därför valde bort den hjälp socialtjänsten erbjöd. Socialstyrelsen (2005) betonar att en förutsättning för att intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar ska kunna utveckla sina föräldraförmågor och överhuvudtaget fungera som föräldrar är att de är villiga att ta emot den hjälp som erbjuds. Lisbeth förklarar att hennes moder ansåg sig vara en bra förälder som älskade sina barn men att det däremot inte var någon som frågade Lisbeth om vad hon ville. Detta går i linje med en studie som funnit att flera barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar ansåg att socialsekreterarna inte uppmärksammat deras levnadsomständigheter och inte tagit hänsyn till deras åsikter (Socialstyrelsen, 2005).

Utifrån sin egen livshistoria beskriver Palle att han anser det vara väldigt viktigt att barn får bo hos sin biologiska familj. Vidare menar han på att det lika gärna kan vara olagligt för intellektuellt funktionsnedsatta individer att få barn om barnen ändå tvångsomhändertas vid födseln eller fem år senare. Palle tror att han hade kunnat förskonats från vissa sorger om han hade fått bo kvar hemma. Han beskriver att han var ledsen över att hans moder inte var i närheten och vände sin sorg inåt. I kontrast till det Palle berättar uttrycker Lisbeth att hon förlorade sin moder, inte för att hon blev omhändertagen utan för att hon inte blev det. När Lisbeth sedan blev äldre och själv kunde välja ledde det till att hon valde bort modern. Ulrika uppger att hon som vuxen till och från känt att hon hade velat växa upp i en annan familj för att få den hjälp ett barn behöver i livet.

Min mamma var utvecklingsstörd och det tror jag också bidrog till att jag blev så osynlig. Jag är helt säker på att om min mamma haft stora drogproblem hade de omhändertagit oss. Nu var det inte självförvållat, min mamma kunde inte hjälpa att hon var utvecklingsstörd. - Lisbeth

Lisbeth beskriver att ingen inom socialtjänsten vågade säga ifrån gällande hennes moders intellektuella funktionsnedsättning eftersom de ville ge henne en chans. Detta resulterade dock i att Lisbeth och hennes systrar inte gavs möjlighet till en någorlunda bra uppväxt. Eftersom socialtjänsten var av uppfattningen att modern gjorde så gott hon kunde utifrån sina förutsättningar fick Lisbeth och hennes systrar bo kvar. Lisbeth tydliggör att trots att hennes moder gjorde så gott hon kunde så var hon inte en tillräckligt bra moder. Konsekvenserna blev att Lisbeth och hennes systrar gömdes i skuggan av den tomma frasen ”hon gör så gott hon kan”. I enlighet med Lisbeths erfarenheter så presenterar Andersson (2015) att socialsekreterarna i hennes undersökning ansåg det vara ångestskapande att förklara för de intellektuellt funktionsnedsatta föräldrarna varför barnen inte kan bo kvar hemma eller på vilket sätt barnen far illa. Detta eftersom föräldrarna gör så gott de kan och har problem som de inte själva rår för, trots att det för barnen inte är tillräckligt (Andersson, 2015). Lisbeth beskriver att hon hade behövt komma ut ur moderns begränsade värld eller i alla fall alltid haft en person runt sig och sina systrar som värnade om deras behov.

Jag skämdes så för min mamma och det var svårt att hantera på egen hand för skam uppstår ur omgivningens tystnad. Det var skammen över en konstig, men ändå älskad, mamma. Ofta fick jag försvara

mamma, men jag var ett litet barn som inget visste om min mammas utvecklingsstörning. Det fanns alltid en känsla av skam över att ha en konstig mamma, och det har varit ett långt och smärtsamt arbete att ta sig ut ur den känslan och ersätta den med en insikt om att mamma var utvecklingsstörd. Jag borde ha fått hjälp med det redan som barn, jag borde ha fått möjligheten att prata öppet och fritt om mamma. Någon borde ha hjälpt mig att förstå varför min mamma var som hon var, att hon var utvecklingsstörd. Det tog många långa år tills jag kom till en punkt där jag kunde se och förstå det. – Lisbeth

I Lisbeths uttalande ovan anser vi det tydligt att det var betungande och problematiskt för henne att ingen berättade om moderns intellektuella funktionsnedsättning. Även Ulrika skildrar en uppväxt fylld av frågor om varför hennes fader inte var som andra föräldrar. I enlighet med Lisbeths och Ulrikas erfarenheter förklarar Hindberg (2003) att barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar drabbas av en tystnad kring deras föräldrars funktionsnedsättning. Dessa barn lämnas ensamma med sina frågor och Hindberg (ibid.) beskriver det som ett stort svek att låta barnen växa upp utan någon förklaring till varför deras föräldrar agerar som de gör.

Lisbeth lyfter fram flera individer i sin närhet som hon benämner som räddande änglar och som gjorde att hon trots sin livssituation kunde överleva. Några individer hon specifikt nämner är sina sommarföräldrar som hon tillbringade flera somrar hos. Lisbeth beskriver hur somrarna i deras varma familj gav henne styrka och ork att leva resten av året. Likt Lisbeths sommarföräldrar hade Ulrika en stödfamilj i vilken det fanns vuxna som förstod hennes behov och där hon fick möjlighet att bara vara barn. Ulrika berättar att stödfamiljen strålade ut kärlek som hon tidigare saknat i livet. Trots att stödfamiljen var den enda insats där Ulrika upplevde att hon fick den hjälp hon behövde avslutades insatsen efter ett och ett halvt år utan att någon än idag kan svara på varför.

Vi kan även utläsa att det sociala nätverket har varit betydelsefullt för två av våra individer. Carol nämner att några av hennes släktingar hade en positiv inverkan på hennes liv och beskriver att hon alltid kommer att älska dem. Lisbeth beskriver att hennes farmoder utgjorde ett skyddsnät under hennes första fyra levnadsår då farmoderns inflytande gjorde att hennes fader under denna period höll sig nykter. Till följd av farmoderns positiva inverkan hade Lisbeth en nykter fader som såg till att hon trots allt fick en någorlunda bra uppväxt de första åren. Lisbeth beskriver att hon tror att hennes fader varit enormt viktig för henne och att han tack vare sin nykterhet gjorde att

familjen fungerade mycket bättre under denna period. Lisbeth berättar vidare att fadern åter började dricka alkohol efter farmoderns bortgång och att föräldrarna senare separerade. Efter föräldrarnas separation hade Lisbeth enbart kontakt med fadern vid ytterst få tillfällen. Andersson (2015) betonar att det är mer sårbart att vara ensamstående förälder och därmed ha ensamt ansvar om barnet. Med grund i det Andersson (ibid.) lyfter fram kan vi tänka oss att en stor anledning till att Lisbeth uppfattade sina första levnadsår som någorlunda bra är att hon under denna tid hade två föräldrar som kunde hjälpas åt i ansvaret för henne. Lisbeth berättar även att hon under de två första åren i livet var ensam barn och att hon tror att detta gjorde att hennes moder orkade ge henne lite närhet och kärlek. Anknytningsteorin betonar det tidiga samspelet mellan barnet och dess omvårdnadsperson som särskilt viktig för barnets anknytning och framtida utveckling (Broberg et al., 2006; 2008). Att Lisbeths moder hade mer ork att ge henne lite närhet och kärlek de första åren samt att fadern under denna tid var närvarande tror vi kan ha haft en positiv påverkan på Lisbeths anknytning och framtida utveckling.

Lisbeth beskriver dessutom lärare och andra personer i sin omgivning som ytterligare några av hennes räddande änglar. Hon framför att hennes mormoder fanns där för henne och erbjöd sin hjälp. Samtidigt som det sociala nätverket har varit en skyddande faktor för Lisbeth var det i hennes fall även problematiskt då hennes moder inte ville ha någon hjälp av sitt nätverk utan ville klara sig själv. Modern var oförmögen att se hur illa det var för Lisbeth och hennes systrar och varför hon skulle ta emot hjälp. Lisbeths moder var inte ensam om att sakna insikt i sitt hjälpbehov då det enligt Hindberg (2003) är få intellektuellt funktionsnedsatta individer som har insikt om sin funktionsnedsättning och i synnerhet bland de som har barn. De intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar som inte anser sig ha en funktionsnedsättning anser sig således inte heller vara i behov av hjälp (Hindberg, 2003). Till följd av att modern stängde nätverket ute blev Lisbeth och hennes systrar mer och mer isolerade. Att det i Lisbeths fall fanns ett nätverk som ville hjälpa till men att modern stängde dessa ute står i motsats till den tidigare forskning vi tagit del av som visar att intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar och deras barn ofta saknar eller har ett ansträngt stöd från vänner och släkt som ibland väljer att exkludera familjen (Alexanderson, Fernqvist & Näsman, 2015).

6. Sammanfattande slutdiskussion

Uppsatsens syfte var att ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv undersöka hur individer upplever sig ha påverkats av att växa upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning. En övervägande del av studiens individer ger en tämligen negativ beskrivning av sin barndom och för dessa individer har vi kunnat utläsa flera konsekvenser av deras uppväxt. Individerna beskriver erfarenheter av omsorgssvikt under barndomen i form av sexuella övergrepp, fysiskt våld, psykiskt våld, fysisk vanvård eller psykisk försummelse, där flera former av omsorgssvikt ofta förekom tillsammans. Vi har även kunnat se att vissa av de erfarenheter individerna beskrivit kan ha utgjort konsekvenser för deras vuxna liv. Flera individer redogör också för att de som barn fick ta ett omfattande ansvar i hemmet och utöva omsorg av såväl sina föräldrar som sig själva. De individer som placerades utanför hemmet ger en mer positiv bild av sina mödrar men samtidigt går det i deras berättelser att utläsa känslor av skam gentemot sina föräldrar, vilket är känslor de delar med flera av studiens individer. Föräldrarnas intellektuella funktionsnedsättning har för några individer i studien även lett till tankar kring individernas egen identitet.

Vi har kunnat utläsa att individerna i denna studie ger en varierad beskrivning av sina föräldrar. En möjlig förklaring till detta tror vi kan vara att intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar är en heterogen grupp, vilket innebär att situationen för deras barn varierar. Det som däremot utmärker de två individerna som ger en mer positiv bild av sina mödrar är att de till skillnad från resterande individer i studien blev placerade utanför hemmet. Möjligtvis kan det vara så att individernas mödrar kunde tillgodose deras behov på ett tillräckligt bra sätt under de år de bodde hemma, vilket då kan ha skapat denna positiva bild av mödrarna. Vi är av uppfattningen att äldre barn kräver mer av sina föräldrar och tänker att situationen möjligtvis hade kunnat se annorlunda ut om dessa individer bott kvar med sina föräldrar.

Vi har genom de erfarenheter individerna beskrivit kunnat utläsa flera faktorer i deras barndom som kan ha haft en negativ påverkan på deras anknytning. Även om denna studie inte tillåter oss att dra några säkra slutsatser kring individernas anknytningsmönster anser vi oss med grund i individernas beskrivningar i vissa fall kunna skönja möjliga anknytningsmönster i form av en otrygg undvikande och en desorganiserad anknytning.

Det samhällsstöd två av individerna i vår studie menar på har påverkat deras uppväxt var att de blev placerade utanför hemmet av de sociala myndigheterna. Även om båda individerna beskriver att det var tufft för dem att skiljas från sina föräldrar i ung ålder uttrycker den ena att det samtidigt nog var bäst för honom då han hade problem som modern inte kunde hjälpa honom med. För flera andra i vår studie har erfarenheter av en stödfamilj upplevts ha haft en positiv påverkan på deras barndom. I övrigt har vi genom individernas berättelser kunnat tolka att flertalet av dem upplevt ett bristande samhällsstöd och att det sociala nätverket i vissa fall har varit av stor betydelse för individernas uppväxt. Gällande det bristande samhällsstöd som presenterats i studien anser vi det viktigt att lyfta att det var flera årtionden sedan som dessa individer var barn och växte upp. Vi är av uppfattningen att samhället är i konstant utveckling och att det stöd samhället kan erbjuda sannolikt inte ser likadant ut idag. Om dessa individer istället vuxit upp idag tror vi att detta hade påverkat vilket stöd de fått från samhället. Samtidigt har vi i tidigare forskning kunnat utläsa att socialsekreterare än idag kan känna en tveksamhet i arbetet med intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar och deras barn. Till följd av den kluvenhet och ambivalens de känner kan socialsekreterare komma att undvika att göra någonting alls i dessa ärenden, varför vi anser det fortsatt vara ett problem värt att belysa (Andersson, 2015; Hindberg, 2003).

Vi vill i detta sammanhang även omnämna reflektioner kring att vi främst funnit material som genomsyras av negativa aspekter av att ha vuxit upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning. Vi är av uppfattningen att det oftare är individer som varit med om negativa upplevelser som vill berätta sin historia eller nå ut till omvärlden för att belysa ett problem. Vi anser det tänkbart att det finns individer som vuxit upp i en familj där en eller båda föräldrarna har en intellektuell funktionsnedsättning och som mestadels har positiva erfarenheter av detta och därav eventuellt inte känner samma behov av att nå ut med sin historia till andra. Om vi istället hade haft tillgång till ett bredare material genom exempelvis intervjuer tror vi att detta hade gett oss en större spridning av erfarenheter och att studiens möjligtvis då inte genomsyrats av främst negativa upplevelser. Därmed önskar vi än en gång lyfta att den bild vi presenterar av individernas uppväxt inte är representativ för samtliga barn till intellektuellt funktionsnedsatta föräldrar.

Referenser

Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Alexanderson, Karin, Stina Fernqvist & Elisabet Näsman (2015) Barn som anhöriga, utsatta och omvårdare- två typexempel. I: Ulrika Järkestig, Lennart Magnusson & Elizabeth Hanson (red.) *Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar*. 2015:6 Växjö/Kalmar: NKA och Linneuniversitet.

Allmänna barnhuset (2007) *Att knyta an, en livsviktig uppgift- om små barns anknytning och samspel*. 2007:5 Stockholm: Stiftelsen allmänna barnhuset.

Andersson, Gunvor (2015) Barn som anhöriga - i skuggan av föräldrar med problem. I: Ulrika Järkestig, Lennart Magnusson & Elizabeth Hanson (red.) *Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar*. 2015:6 Växjö/Kalmar: NKA och Linneuniversitet.

Aspelmeier, Jeffery E., Ann N. Elliott & Christopher H. Smith (2007) Childhood sexual abuse, attachment, and trauma symptoms in college females: The moderating role of attachment. *Child Abuse & Neglect*, 31 (5): 549–566.

Becker, Saul (2015) Gestaltning av begreppet ”unga omsorgsgivare” och politiskt gensvar: ett transnationellt perspektiv. I: Ulrika Järkestig, Lennart Magnusson & Elizabeth Hanson (red.) *Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar*. 2015:6 Växjö/Kalmar: NKA och Linneuniversitet.

Broberg, Anders, Pehr Granqvist, Tord Ivarsson & Pia Risholm Mothander (2006) *Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur och kultur.

Broberg, Anders, Pia Risholm Mothander, Pehr Granqvist & Tord Ivarsson (2008) *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur och kultur.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.

Emerson, Eric och Philip Brigham (2014) The developmental health of children of parents with intellectual disabilities: Cross sectional study. *Research in Developmental Disabilities*, 35 (4): 917–921.

Granqvist, Pehr (2013) Anknytning hos barn till mödrar med intellektuella funktionshinder: Om vanvård i dubbla bemärkelser, *Psykisk hälsa*, 54 (2): 64-71.

Granqvist, Pehr, Tommie Forslund, Marie Fransson, Lydia Springer & Lene Lindberg (2014) Anknytning hos barn till mödrar med intellektuella funktionshinder: Om vanvård i dubbla bemärkelser- resultat och konsekvenser, *Psykisk hälsa*, 55 (4): 68-73.

Grip, Karin & Ulf Axberg (2015) Barn som tvingas växa upp med våld mellan sina omsorgspersoner. I: Ulrika Järkestig, Lennart Magnusson & Elizabeth Hanson (red.) *Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar*. 2015:6 Växjö/Kalmar: NKA och Linneuniversitet.

Gustavson, Karl-Henrik (2008) 23000 barn har utvecklingsstörda föräldrar- inte 400 som man trott. *Aftonbladet*, den 27 maj 2008.

[<https://www.aftonbladet.se/debatt/article11421588.ab>. Hämtat: 2018-04-25.]

Hindberg, Barbro (2003) *Barn till föräldrar med utvecklingsstörning*. Stockholm: Gothia.

Howe, David (1995) *Attachment theory for social work practice*. Basingstoke: Macmillan.

Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (red.) (2012). *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerup.

Kjaer Jensen, Mogens (1995) *Kvalitativa metoder för samhälls och beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.

Labadie, Chloé, Natacha Godbout, Marie-Pier Vaillancourt-Morel & Stéphane Sabourin (2018) Adult Profiles of Child Sexual Abuse Survivors: Attachment Insecurity, Sexual Compulsivity and Sexual Avoidance. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 44 (4): 354–369.

Meyer, Dixie, Aaron Cohn, Brittany Robinson, Fatima Muse & Rachel Hughes (2017) Persistent Complications of Child Sexual Abuse: Sexually Compulsive Behaviors, Attachment and Emotions. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24 (2): 140–157.

Näsman, Elisabeth, Karin Alexandersson, Stina Fernqvist & Johanna Kihlgård (2015) Att se barn som anhöriga. I: Ulrika Järkestig, Lennart Magnusson & Elizabeth Hanson (red.) *Att se barn som anhöriga - Om relationer, interventioner och omsorgsansvar*. 2015:6 Växjö/Kalmar: NKA och Linneuniversitet.

Perkins, Tiffany S, Steve Holburn, Kay Deaux, Michael J Flory & Peter M. Vietze (2002). Children of mothers with intellectual disability: stigma, mother-child relationship and self-esteem. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 15 (4): 297-313.

Socialstyrelsen (2005) *Föräldrar med utvecklingsstörning och deras barn - vad finns det för kunskap?* Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2007) *Barn som har föräldrar med utvecklingsstörning*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014) *Barn som far illa eller riskerar att fara illa - En vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningskyldighet och ansvar*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Tymchuk, Alexander J. (1992) Predicting adequacy of parenting by people with mental retardation. *Child abuse and neglect*, 16 (2): 165-178.

Tymchuk, Alexander J. & Maurice A. Feldman (1991) Parents with mental retardation and their children: A review of research relevant to professional practice. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 32 (3): 486-496.

Vårdguiden (2016) Intellectuell funktionsnedsättning - Utvecklingsstörning.
[<https://www.1177.se/Skane/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Utvecklingsstorning/?ar=True>.
Hämtat: 2018-04-18.]

Weiber, Ingrid (2015) *Children in families where the mother has an intellectual or a developmental disability*. Malmö: Faculty of Health and Society.

Whiffen, Valerie E., Melissa E. Judd & Jennifer A. Aube (1999) Intimate Relationships Moderate the Association Between Childhood Sexual Abuse and Depression. *Journal of interpersonal violence*, 14 (9): 940–954.

Wickström, Maria, Berit Höglund, Margareta Larsson och Maria Lundgren (2017) Increased risk for mental illness, injuries, and violence in children born to mothers with intellectual disability: A register study in Sweden during 1999–2012. *Child abuse and neglect*, 65 (3): 124-131.

Wołowicz-Ruszkowska, Agnieszka och David McConnell (2017) The experience of adult children of mothers with intellectual disability: A qualitative retrospective study from Poland. *Journal of applied research in intellectual disabilities*, 30 (3): 482- 491.

Bilaga: “Intervjuguide”

Uppväxt

På vilket sätt beskriver individerna sin uppväxt?

Vilka positiva/negativa aspekter lyfter de fram?

Hur beskriver individerna sin moder?

Hur beskriver individerna sin fader?

Hur beskriver individerna sin moders föräldraförmåga?

Hur beskriver individerna sin faders föräldraförmåga?

På vilket sätt beskriver individerna eventuella syskons betydelse för deras uppväxt?

Konsekvenser

Vilka konsekvenser under barndomen går att utläsa ur individernas berättelser?

Vilka konsekvenser går att utläsa ur individernas berättelser som har påverkat deras vuxenliv?

Hur beskriver individerna relationen till sina föräldrar idag?

Anknytning

Kan vi se tendenser av en negativ anknytning mellan individ och förälder? På vilket sätt?

Kan vi se tendenser av en positiv anknytning mellan individ och förälder? På vilket sätt?

Kan vi utläsa några situationer som kan ha påverkat individernas anknytning till föräldern negativt? På vilket sätt?

Kan vi utläsa några situationer som kan ha påverkat individernas anknytning till föräldern positivt? På vilket sätt?

Går det att urskilja några anknytningsmönster till andra personer än föräldrarna? Hur beskrivs dessa relationer?

Tillgång till stöd från samhället och det sociala nätverket

Hur såg familjens kontakt med socialtjänsten ut?

Vilket samhällsstöd fick individerna tillgång till under sin uppväxt?

Önskar individerna att deras uppväxt hade sett annorlunda ut? På vilket sätt?

Önskar individerna att tillgången till stöd sett annorlunda ut? På vilket sätt?

Fanns det utomstående personer som hade en positiv inverkan på individernas uppväxt?

Fanns det utomstående personer som hade en negativ inverkan på individernas uppväxt?